

MEDBORGERSKAB I DET NÆRE

En analyse af lokalt fællesskab og deltagelse
i Husum Nord og Bispebjerg

 SocialRespons

For Københavns Kommune, marts 2026

INFORMATION OM PUBLIKATIONEN

Udarbejdet af SocialRespons for Københavns Kommune 2026

SocialRespons er en videnspartner, som leverer projektudvikling, evaluering og rådgivning inden for det sociale område. SocialRespons er specialiseret i inddragelse samt anvendte evalueringer. Publikationen kan frit citeres med angivelse af kilden. Ved gengivelse af publikationen modtages produktet gerne af SocialRespons.

www.socialrespons.dk

Illustrationer og layout: Rikke Jensen

INDHOLD

BAGGRUND	5
Introduktion til undersøgelsen	5
Læsevejledning	6
HOVEDKONKLUSION.....	7
METODE, DATAGRUNDLAG OG ANALYTISK AFSÆT.....	12
Interviews og feltbesøg.....	12
Spørgeskema	12
Analytisk tilgang til medborgerskab	13
Refleksion over undersøgelsens tilgang til medborgerskab	14
BESKRIVELSE AF OMRÅDERNE.....	16
Områdefornyelser i de to områder.....	19
Hvordan beskriver forældrene og de lokale aktører deres lokalområde?	19
Bispebjerg.....	20
Husum Nord.....	21
BESKRIVELSE AF MÅLGRUPPEN: FORÆLDRE TIL BØRN I SKOLEALDEREN	24
Forældre til børn i skolealderen har en travl hverdag	24
Det kan styrke tilknytningen til lokalområdet at få børn.....	25
Overvejelser om fraflytning har betydning for engagementet lokalt	26
HVAD ER LOKALT MEDBORGERSKAB?	28
Forståelse af medborgerskab	28
Case: Evaluering af valgindsats.....	30
Udøvelse af lokalt medborgerskab	32
Case: Fastelavn i boligafdelingen.....	34
VIRKEMIDLER TIL AT UNDERSTØTTE LOKALT MEDBORGERSKAB	36
Nærhed og genkendelighed.....	38
Børnevenlige rammer	40
Relationer som indgang.....	43

Tilgængelighed	44
Opsamling på virkemidler	47
DELTAGELSESLANDSKAB – EN ALTERNATIV FORSTÅELSE AF DELTAGELSE	48
Hvordan kan deltagelseslandskabet bruges i praksis?	54
ISBJERGMODELLEN.....	55
KONKLUSION.....	56

BAGGRUND

INTRODUKTION TIL UNDERSØGELSEN

Denne undersøgelse er gennemført af SocialRespons for Københavns Kommune i samarbejde med forældre og lokale aktører i boligområderne Husum Nord og Bispebjerg. Data er indsamlet i perioden januar til marts 2026.

Formålet med analysen er at skabe ny og mere dybdegående viden om lokalt medborgerskab i henholdsvis Husum Nord og Bispebjerg med henblik på at understøtte udviklingen af aktivt medborgerskab, engagement og fællesskab i et samarbejde mellem lokale projekter og initiativer samt kommunale kerneinstitutioner. Baggrunden for undersøgelsen er et ønske fra Københavns Kommune om at styrke forståelsen af, hvordan forældre i områderne oplever og praktiserer medborgerskab i deres hverdag, og hvilke forhold der henholdsvis understøtter eller begrænser deltagelse i lokale fællesskaber og demokratiske processer. Denne viden skal bidrage til at kvalificere det fremadrettede arbejde med at understøtte lokale fællesskaber og skabe bedre samspil mellem forældre, civilsamfund og kommunale institutioner i områderne.

Københavns Kommune har valgt områderne Husum Nord og Bispebjerg til undersøgelsen med henvisning til, at der er flere indikationer på, at medborgerskab i form af eksempelvis frivillighed, foreningsliv og valgdeltagelse er lavere i disse

boligområder end i resten af kommunen. Derudover gennemføres der i begge områder boligsociale helhedsplaner og områdefornyelser, som har været indgangsvinkel til indsatser og aktiviteter i områderne.

Undersøgelsen koncentrerer sig om forældre, der bor i områderne, og har børn i skolealderen. Målgruppen er valgt, fordi forældre til skolebørn ofte indgår i en række formelle og uformelle fællesskaber omkring deres børns hverdag, herunder i relation til skole, fritidsaktiviteter og lokale netværk. Samtidig udgør de en gruppe, som både lokale aktører og kommunale institutioner har en interesse i at engagere, men som i praksis kan være vanskelig at nå gennem eksisterende indsatser og aktiviteter. Forældre til børn i skolealderen spiller desuden en central rolle i at understøtte deres børns deltagelse i fritidsliv, skolefællesskaber og lokale demokratiske processer og kan derfor have betydning for udviklingen af medborgerskab både blandt børn og voksne i områderne.

Analysen tager udgangspunkt i følgende undersøgelsesspørgsmål:

Hvordan forstår forældre til børn i skolealderen i Husum Nord og Bispebjerg medborgerskab, og hvilke muligheder og potentialer findes der for at styrke deres udøvelse heraf?

Undersøgelsen er gennemført med et åbent og eksplorativt analysedesign med fokus på at inddrage forældre og aktører i områderne for derigennem at opnå en nuanceret forståelse af lokale perspektiver, erfaringer og muligheder.

LÆSEVEJLEDNING

Rapporten indleder med en opsummering af rapportens *hovedkonklusioner*. Herefter *beskrives metode, datagrundlag og analytisk afsæt* med en præsentation af undersøgelsens empiriske omfang og en introduktion til rapportens *analytiske tilgang til medborgerskab* samt en *refleksion over undersøgelsens tilgang til medborgerskab*.

Dette efterfølges af en *præsentation af de to lokal-områder*, der danner rammen for undersøgelsen. I denne del beskrives, hvordan forældre og lokale aktører oplever og forstår områderne, samt hvilke centrale institutioner og aktører, der præger dem.

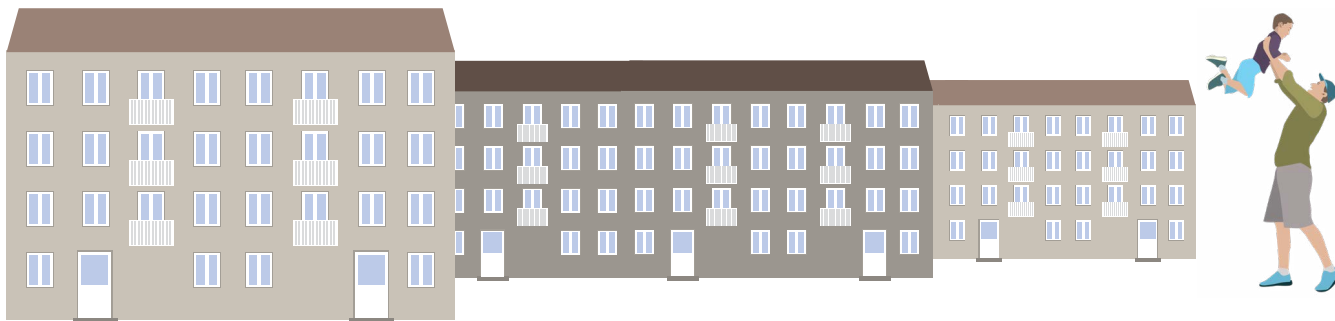
Derefter præsenteres undersøgelsens *målgruppe: forældre til børn i skolealderen*. Her sætter vi særligt fokus på de vilkår, der knytter sig til at være børnefamilie, og hvordan disse forudsætninger har

betydning for mulighederne for at udøve medborgerskab.

I rapportens næste del *hvad er lokalt medborgerskab?* undersøger vi, hvordan medborgerskab forstås og praktiseres af forældre i de to lokale kontekster.

Dette efterfølges af en række identificerede *virkemidler*, som kan styrke lokalt medborgerskab blandt forældre i områderne og understøtte eksisterende såvel som nye indsatser.

Afslutningsvist introducerer vi et såkaldt *deltagelseslandskab*, hvor vi udfordrer den klassiske, hierarkiske forståelse af deltagelse og i stedet anvender analysens indsigter til at synliggøre de forskellige måder, hvorpå engagement og medborgerskab kommer til udtryk lokalt. Som et supplement præsenterer vi værktøjet *isbjergmodellen*, der afslutningsvist samler en række spørgsmål, som lokale aktører kan bruge som refleksionsredskab, når de planlægger aktiviteter, der understøtter medborgerskab.

HOVEDKONKLUSION

Denne hovedkonklusion sammenfatter rapportens centrale indsigter om lokalt medborgerskab blandt forældre til børn i skolealderen i Husum Nord og Bispebjerg.

Analysen viser overordnet, at medborgerskab allerede er udbredt i begge områder, men at det i høj grad udspiller sig i uformelle og hverdagsnære former, som sjældent indgår i traditionelle forståelser og målinger af medborgerskab. Samtidig peger analysen på et potentiale for at styrke deltagelsen gennem en mere systematisk opmærksomhed på de rammer og relationer, der gør medborgerskab muligt i hverdagen. Dette potentiale knytter sig ikke mindst til, at mange forældre udtrykker vilje til at engagere sig mere, hvis deltagelsen er let tilgængelig, meningsfuld og passer ind i deres hverdag.

MEDBORGERSKAB FORSTÅS OFTE SOM NOGET FORMELT, MEN UDØVES LOKALT OG UFORMELT

Forældre i Husum Nord og Bispebjerg forbinder i vid udstrækning medborgerskab med formelle demokratiske handlinger som stemmeafgivelse, rettigheder og samfundsmæssige pligter. Denne forståelse eksisterer parallelt med en langt mere hverdagsorienteret praksis, hvor medborgerskab i højere grad handler om at få hverdagen til at fungere i fællesskab med andre.

I praksis kommer medborgerskab til udtryk gennem relationer og handlinger i nærområdet: forældre støtter hinanden og hjælper til med hinandens børn, skaber relationer med deres naboer, deltager i børns fritidsaktiviteter, bidrager til skole- og fritidsfællesskaber, bakker op om lokale aktiviteter og indgår i uformelle netværk i boligområderne. Denne form for engagement er udbredt og udgør et centralt fundament for lokalt medborgerskab, men bliver i lavere grad end formelle deltagelsesformer opfattet som "medborgerskab" af dem selv og indgår heller ikke tydeligt i mere traditionelle opgørelser over medborgerskab. Samtidig peger analysen på, at disse eksisterende uformelle former for engagement udgør et vigtigt potentiale, som i højere grad kan anerkendes og bygges videre på frem for at erstattes af nye eller mere formelle deltagelsesformer.

Samtidig viser analysen, at deltagelse i høj grad er bundet til hverdagslivets logikker. Travlhed, familieliv og arbejdsliv betyder, at engagement skal kunne passes ind i eksisterende rutiner. Det lokale forstås derfor ofte meget snævert og konkret – som det, der foregår i umiddelbar nærhed af boligen og børnenes hverdag, nogle gange inden for ganske få hundrede meter. Deltagelse i aktiviteter, hvor børn allerede er til stede, og som foregår tæt på hjemmet, har derfor særligt gode vilkår.

HUSUM NORD OG BISPEBJERG: TO FORSKELLIGE RAMMER FOR LOKALT ENGAGEMENT

På tværs af Husum Nord og Bispebjerg viser analysen, at lokalt medborgerskab i begge områder er tæt knyttet til hverdagsliv, børn og lokale mødesteder. Samtidig adskiller de to områder sig i de rammer, der former deltagelse og fællesskab.

I Bispebjerg er lokalt engagement præget af en høj tæthed af byliv, institutioner og kulturelle og sociale samlingspunkter. Området er i høj grad integreret i det omgivende byliv og rummer flere overlappende kvarterfællesskaber og lokale identiteter. Forældre har dermed adgang til mange forskellige arenaer for deltagelse i hverdagen – fra skoler og boligområder til kulturinstitutioner, lokale initiativer og bylivsaktører. Det skaber et bredt og varieret grundlag for lokalt engagement.

I Husum Nord er deltagelse i højere grad centreret omkring færre og mere afgrænsede knudepunkter. Her opstår fællesskaber primært omkring institutioner, aktiviteter og konkrete arrangementer, mens området i hverdagen fremstår mere affolket og boligpræget. Lokalt engagement bliver derfor ofte knyttet til bestemte steder og begivenheder – såsom skoler, idrætsliv, EnergiCenter Voldparken og større lokale arrangementer – snarere end et bredt byliv.

Samlet peger analysen på, at der begge steder er en høj grad af lokal tilknytning og stor tilfredshed med at bo i området, og at der i begge områder findes et latent potentiale for større engagement, hvis rammerne gør det lettere at deltage. Dette peger ikke på en mangel på engagement, men på et potentiale for at styrke forbindelser og gøre det lettere at bevæge sig mellem forskellige måder at deltage på. Fælles for begge områder er dog, at deltagelse i høj grad er knyttet til nærhed: det er de steder, man allerede færdes, og de relationer, man i forvejen har, der oftest bliver indgangen til engagement.

CENTRALE VIRKEMIDLER TIL UNDERSTØTTELSE AF LOKALT MEDBORGERSKAB

Analysen identificerer fire centrale virkemidler til at understøtte lokalt medborgerskab. På tværs af virkemidlerne peger analysen på, at deltagelse ikke kun afhænger af, hvilke tilbud der findes, men i høj grad af hvordan de er placeret, formidlet og organiseret. Når aktiviteter er nære, genkendelige, børnevenlige, relationelt forankrede og tilgængelige, øges sandsynligheden for, at flere forældre engagerer sig.

Nærhed og genkendelighed

- › Tænk i 'hyperlokale' lokationer frem for hele byområder
- › Placér aktiviteter dér, hvor forældre og børn allerede kommer, fx skoler, legepladser og boligområder
- › Gør rammerne lette at afkode med skiltning og klare beskeder om, hvad der skal ske
- › Gentag tid, sted og format for at skabe tryghed og forudsigelighed

Læs mere om virkemidlet på side 38.

Børnevenlige rammer

- › Skab adgang til børnevenlige faciliteter og aktiviteter
- › Tilrettelæg arrangementer, så de understøtter familiernes hverdag – fx ved at inkludere børn, tilbyde mad og aflaste logistiske byrder
- › Engager og skab interaktionsmuligheder for "venteforældre", der opholder sig ved deres barns sport/fritidsaktivitet

Læs mere om virkemidlet på side 40.

Relationer som indgang

- › Brug netværk til at skabe engagement om aktiviteter
- › Giv personlige, målrettede opfordringer om at deltage og bidrage frem for brede opfordringer

Læs mere om virkemidlet på side 43.

Tilgængelighed

- › Skab adgang til mødesteder, fællesarealer og ressourcer
- › Kommunikér klart, i øjenhøjde og på relevante sprog, så alle føler sig velkomne og forstår, hvordan de kan deltage
- › Gør deltagelsesmuligheder gennemsigtige og fjern bureaukratiske barrierer

Læs mere om virkemidlet på side 44.

DELTAGELSESLANDSKAB SOM STRATEGISK UDVIKLINGSFELT

Et centralt bidrag fra rapporten er begrebet *deltagelseslandskab* (se side 50), som tilbyder en alternativ måde at forstå medborgerskab og deltagelse på. Hvor traditionelle forståelser ofte organiserer deltagelse som en stige med trin fra lav til høj grad af indflydelse, peger deltagelseslandskabet på, at deltagelse i stedet kan forstås som et landskab af mange forskellige former for engagement, der eksisterer side om side.

I dette landskab findes ikke én "rigtig" måde at deltage på. Deltagelse kan tage mange former – fra små uformelle handlinger i hverdagen til mere organiserede og forpligtende sammenhænge – uden at det i sig selv siger noget om kvaliteten eller værdien af deltagelsen. Fokus flyttes dermed fra hierarki og ideal til variation og sameksistens.

Deltagelseslandskabet består af forskellige kontekster, hvor forældre kan indtage skiftende roller: nogle planlægger og organiserer, andre møder op og bidrager med mindre handlinger, mens andre igen understøtter fællesskaber gennem relationer, praktiske opgaver eller tilstedeværelse. Deltagelse handler derfor både om hvor man deltager, og hvordan man deltager.

En central pointe er, at deltagelsen både rummer synlige og mindre synlige dimensioner. Det synlige er fx fremmøde og aktivitet, mens de mindre synlige forhold omfatter tryk, relationer, kendskab til normer og oplevelsen af at have

noget legitimt at bidrage med. Disse forhold er afgørende for, om og hvordan deltagelse overhovedet finder sted.

Deltagelseslandskabet gør det muligt at forstå:

- › hvor deltagelse finder sted
- › hvordan deltagelse udspiller sig i praksis
- › hvilke synlige og usynlige forhold, der former deltagelsen
- › hvordan forskellige deltagelsesformer kan sameksistere og understøttes

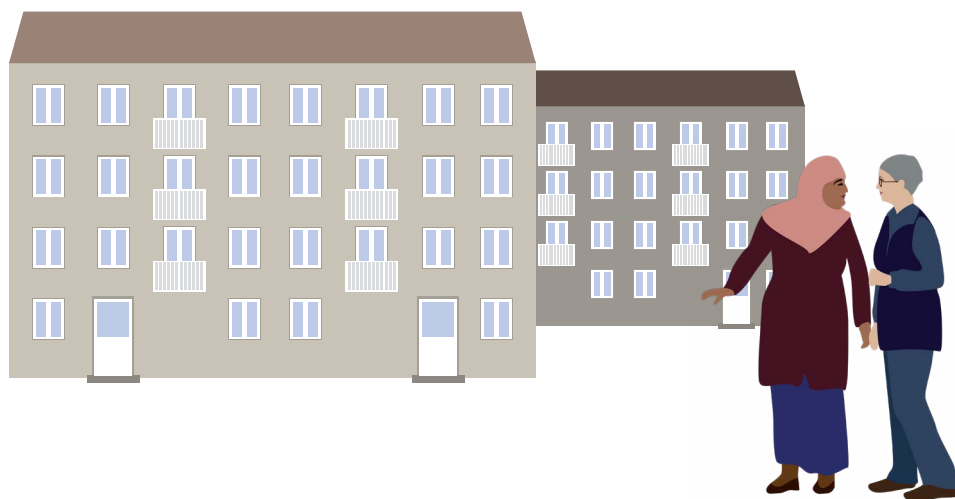
ISBJERGMODELLEN – SYNLIGE OG USYNLIGE FORUDSÆTNINGER FOR DELTAGELSE

Som supplement til deltagelseslandskabet introduceres isbjergmodellen (se side 55), som synliggør, at deltagelse ikke alene handler om det, der kan observeres, men også om de mindre synlige og usynlige forhold, der ligger bag.

Modellen kan bruges som et praktisk refleksionsredskab i planlægning af aktiviteter og indsatser. Den hjælper med at stille spørgsmål til både det synlige (fx hvordan deltagere mødes, og hvordan aktiviteter er organiseret), det mindre synlige (fx forventninger, barrierer og muligheder for forskellige former for deltagelse) og det usynlige (fx grundlæggende antagelser om deltagere og formålet med aktiviteter).

Tilsammen giver deltagelseslandskabet og isbjergmodellen Københavns Kommune og lokale aktører i områderne et grundlag for at arbejde endnu mere nuanceret med medborgerskab i praksis. De peger på, at styrkelsen af lokalt medborgerskab ikke handler om at få flere til at deltage på én bestemt

måde, men om at skabe flere indgange til deltagelse, styrke forbindelser mellem arenaer og reducere barrierer for engagement.

METODE, DATAGRUNDLAG OG ANALYTISK AFSÆT

Analysen bygger på en mixed methods-tilgang, hvor observationer og kvalitative interviews er kombineret med spørgeskemadata. Feltbesøg og interviews har givet en dybdegående forståelse af, hvordan medborgerskab opleves og praktiseres i områderne. Data fra spørgeskema har bidraget med en indikation på udøvelse af medborgerskab i et forholdsvist bredere udsnit af forældre til børn i skolealderen i de to områder.

INTERVIEWS OG FELTBESØG

Der er gennemført 12 feltbesøg samt 47 interviews med forældre og lokale aktører. Interviewene spænder fra længere semistrukturerede interviews til kortere, uformelle on-spot samtaler i forbindelse med feltbesøg. Alle citater i rapporten er anonymiserede.

Feltbesøgene har haft til formål at give indblik i den lokale kontekst – både de fysiske rammer for fællesskaber og de sociale interaktioner, der udfolder sig i hverdagen. Besøgene omfatter både deltagelse i aktiviteter og arrangementer samt mere eksplorative gåture i områderne. Særligt er der arbejdet i og omkring almene boligområder, skoler og fritidsfaciliteter, herunder EnergiCenter Voldparken og Tagensbo Skole.

Lokale aktører

Der er gennemført 12 interviews med lokale

aktører, herunder medarbejdere fra områdefornyelser og boligsociale helhedsplaner, ansatte på biblioteker, skoleledelser samt frivillige i lokale foreninger. Aktørerne bidrager med viden om eksisterende fællesskaber, lokale indsatser og erfaringer med at engagere forældre i området.

Forældre til børn i skolealderen

Der er gennemført 35 interviews med forældre til børn i skolealderen, både som længere interviews foretaget fysisk eller telefonisk og kortere on-spot samtaler. Interviewene har fokuseret på, hvordan medborgerskab opleves og udøves i hverdagen, samt hvilke muligheder og barrierer forældrene oplever i forhold til deltagelse i lokale aktiviteter og fællesskaber.

SPØRGESKEMA

Spørgeskemaundersøgelsen er gennemført blandt forældre til børn i skolealderen i Husum Nord og Bispebjerg. Formålet har været at afdække forældres oplevelse af lokalområdet, deres kendskab til og deltagelse i lokale aktiviteter samt deres muligheder og prioriteringer i forhold til lokalt engagement.

Indsamling af svar

I alt har 76 forældre besvaret spørgeskemaet, hvoraf 54 har gennemført hele skemaet og 22 har besvaret dele af det. Spørgeskemaet blev distribu-

eret via digitale borgerpaneler, flyers og plakater med QR-koder samt gennem lokale arrangementer. Det var tilgængeligt på dansk, engelsk og arabisk.

Grundet den korte dataindsamlingsperiode er der anvendt en convenience sample. Undersøgelsen er derfor ikke repræsentativ, men giver indblik i centrale temaer og tendenser i forældres engagement i de to områder.

Hvem har svaret på spørgeskemaet?

Respondenterne er jævnt fordelt mellem de to områder og består primært af forældre med tilknytning til arbejdsmarkedet og med en relativt stabil tilknytning til deres lokalområde. Flertallet har boet i området i en længere årrække, heraf halvdelen i 10 år eller mere. Lige over en tredjedel har ét hjemmeboende barn, en tredjedel har to og resten har tre eller flere hjemmeboende børn.

Der er en mindre overvægt af kvinder blandt respondenterne, og en del bor i almene boliger. Alle respondenter angiver at have stemt ved det seneste kommunalvalg, hvilket indikerer en høj grad af formel samfundsdeltagelse.

Når det gælder frivilligt engagement, spænder respondenterne bredt fra forældre, der ikke udøver frivilligt arbejde, til forældre, der er aktivt engagerede på ugentlig eller månedlig basis.

ANALYTISK TILGANG TIL MEDBORGERSKAB

I analysen har vi taget afsæt i Center for Boligsocial Udviklings (CFBU) forståelse af medborgerskab. Vi har brugt denne definition af medborgerskab som afsæt, men fokuseret på de former for medborgerskab, der udspiller sig lokalt blandt forældre til børn i skolealderen i de to områder. I CFBU's definition ansues medborgerskab som et samspil mellem tre dimensioner: samfundsforståelse, aktiv deltagelse og tilhørsforhold¹.

MEDBORGERSKAB		
Samfundsforståelse	Aktiv deltagelse	Tilhørsforhold
Kendskab til deltagelsesmuligheder og platforme til indflydelse.	Formaliseret deltagelse, fx forening og valg	Oplevelsen af at høre til i forskellige sociale fællesskaber
Viden om samfundets rettigheder og pligter. Erfaring med medansvar, medbestemmelse og ligeværd.	Uformel deltagelse og engagement i lokale fællesskaber	Oplevelse af respekt og anerkendelse fra andre
Evne til dialog, argumentation og kritisk tænkning	Øve indflydelse og skabe forandring for sig selv og andre	

¹ <https://frivillighed.dk/files/media/document/medborgerskab-sammenhaengskraft-og-social-integration-6.pdf>

I CFBU's forståelse er der samtidig et tæt samspil mellem medborgerskab og sammenhængskraft. Sammenhængskraft beskrives som en central forudsætning for deltagelse, idet det handler om at føle sig forbundet med og som en del af fællesskabet. Denne sammenhængskraft beror blandt andet på relationer og bånd på tværs af sociale og kulturelle skel, plads til forskellighed, tillid samt fælles normer og værdier.

Det analytiske udgangspunkt for rapporten er, på baggrund af indledende interviews med lokale aktører i områderne, et fokus på de mere uformelle former for medborgerskab. I citaterne her er det to forskellige lokale aktører, der udtrykker et ønske om, at undersøgelsen skal bidrage til en nuancering af begrebet medborgerskab.

"Jeg håber på en nuancering af medborgerskab i forhold til, at bare det at støtte op om et klassefællesskab i skolen er at deltage aktivt i et medborgerskab. Og det kan man jo gøre på forskellige vis. Nogle er gode til at bage kage. Andre er gode til at stå for nogle fællesskabende lege eller være den, der er god til altid at invitere på legeaftaler." – Lokal aktør, Bispebjerg

"Jeg tænker også, at det jo er spændende, hvis undersøgelsen her finder ud af, at der er mere medborgerskab til stede, end vi går og tror. Og er der også noget medborgerskab, der giver sig til udtryk på andre måder end det, vi ser? Det kunne være spændende, hvis vi kunne finde det." – Lokal aktør, Husum Nord

En eksplorativ, kvalitativ analyse som denne kan netop muliggøre, at vi kommer ind bagved de mere formelle former for deltagelse. Undersøgelsen belyser således de hverdagslige frem for de formelle former for deltagelse, hvilket kan bidrage til en nuancering af, hvordan medborgerskab forstås og praktiseres blandt forældre til børn i skolealderen i de to lokale kontekster.

REFLEKSION OVER UNDERSØGELSENS TILGANG TIL MEDBORGERSKAB

Denne undersøgelse tager afsæt i en bred forståelse af medborgerskab, hvor både samfundsforståelse, aktiv deltagelse og tilhørsforhold indgår. Analysen har imidlertid haft et særligt fokus på, hvordan medborgerskab udspiller sig i en lokal og hverdagsnær kontekst blandt forældre til børn i skolealderen i Husum Nord og Bispebjerg.

Det betyder, at undersøgelsen i højere grad belyser de former for deltagelse, der knytter sig til hverdagsliv, relationer og lokale fællesskaber – fx skoleliv, fritidsaktiviteter og naboskab – end de

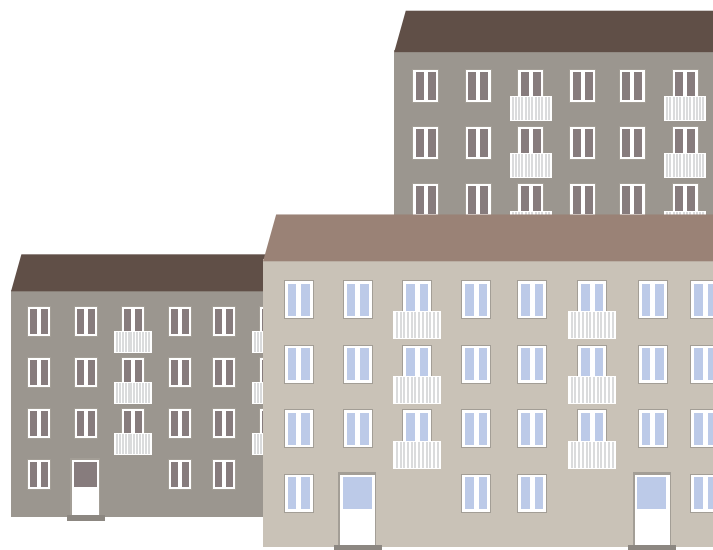
mest formelle og institutionelle deltagelsesformer. Samtidig indgår også mere formelle dimensioner af medborgerskab i materialet, blandt andet i forældres egne forståelser af, hvad det vil sige at være en aktiv medborger, hvor formelle former som valg og foreningsdeltagelse ofte fremhæves som vigtige, om end de i praksis kan være vanskelige at prioritere i hverdagen.

Når analysen peger på betydningen af det hverdagsnære og det 'hyperlokale', skal det derfor ikke forstås som et fravalg af det formelle, men som en afspejling af, hvor en stor del af forældres faktiske deltagelse og engagement finder sted i denne livsfase. Netop perioden med skolebørn fremstår som en livssituation, hvor tid, logistik og familieliv i høj grad strukturerer mulighederne for deltagelse, og hvor det lokale og uformelle derfor får en særlig vægt.

Det er samtidig væsentligt at bemærke, at undersøgelsens tidsmæssige ramme (januar-marts) og adgangsflade betyder, at den del af målgruppen, der har deltaget, i høj grad består af forældre, der allerede i en eller anden form er aktive i lokale fællesskaber eller aktiviteter. Det giver et solidt indblik i, hvordan deltagelse praktiseres blandt denne forældregruppe, samt hvilke muligheder og barrierer, de oplever i forhold til yderligere engagement. Til gengæld betyder det også, at perspektiver fra forældre med meget lav eller ingen lokal deltagelse i mindre grad er repræsenteret direkte i materialet.

Undersøgelsen er desuden gennemført i en kontekst, hvor lokale aktører netop efterspørger viden om, hvordan en målgruppe, der opleves som vanskelig at engagere, faktisk deltager og kan understøttes i deres deltagelse. Analysen bidrager derfor både med indblik i eksisterende engagement og i de betingelser, der former mulighederne for at engagere sig – særligt på det lokale niveau.

Samlet set skal indsigterne læses som et nuanceret billede af medborgerskab i praksis blandt forældre til børn i skolealderen: et billede, hvor deltagelse sjældent er enten lokal eller formel, men ofte flettet sammen – og hvor det lokale niveau udgør en central ramme for forståelsen af, hvordan medborgerskab udleveres i hverdagen.

BESKRIVELSE AF OMRÅDERNE

Opsummering af pointer i dette afsnit: Bispebjerg og Husum Nord er begge områder med relativt større sociale udfordringer end resten af København. Forældrene, der har deltaget i undersøgelsen, udtrykker dog stor tilfredshed med at bo i områderne. De to områder adskiller sig i deres fysiske struktur og lokale dynamikker: I Bispebjerg er engagement i høj grad forankret i en stærk lokal identitet og et varieret byliv med mange samlingspunkter, mens Husum Nord i højere grad er præget af et roligt boligområde, hvor fællesskaber opstår omkring enkelte institutioner, aktiviteter og begivenheder. På tværs af områderne spiller lokale mødesteder og initiativer en central rolle for at understøtte fællesskab og lokalt engagement.

I dette afsnit giver vi en kort introduktion til de to områder; Bispebjerg og Husum Nord, som undersøgelsen er centreret omkring. Vi har taget udgangspunkt i områdefornyelsernes geografiske afgrænsninger, som er vist på kortene.

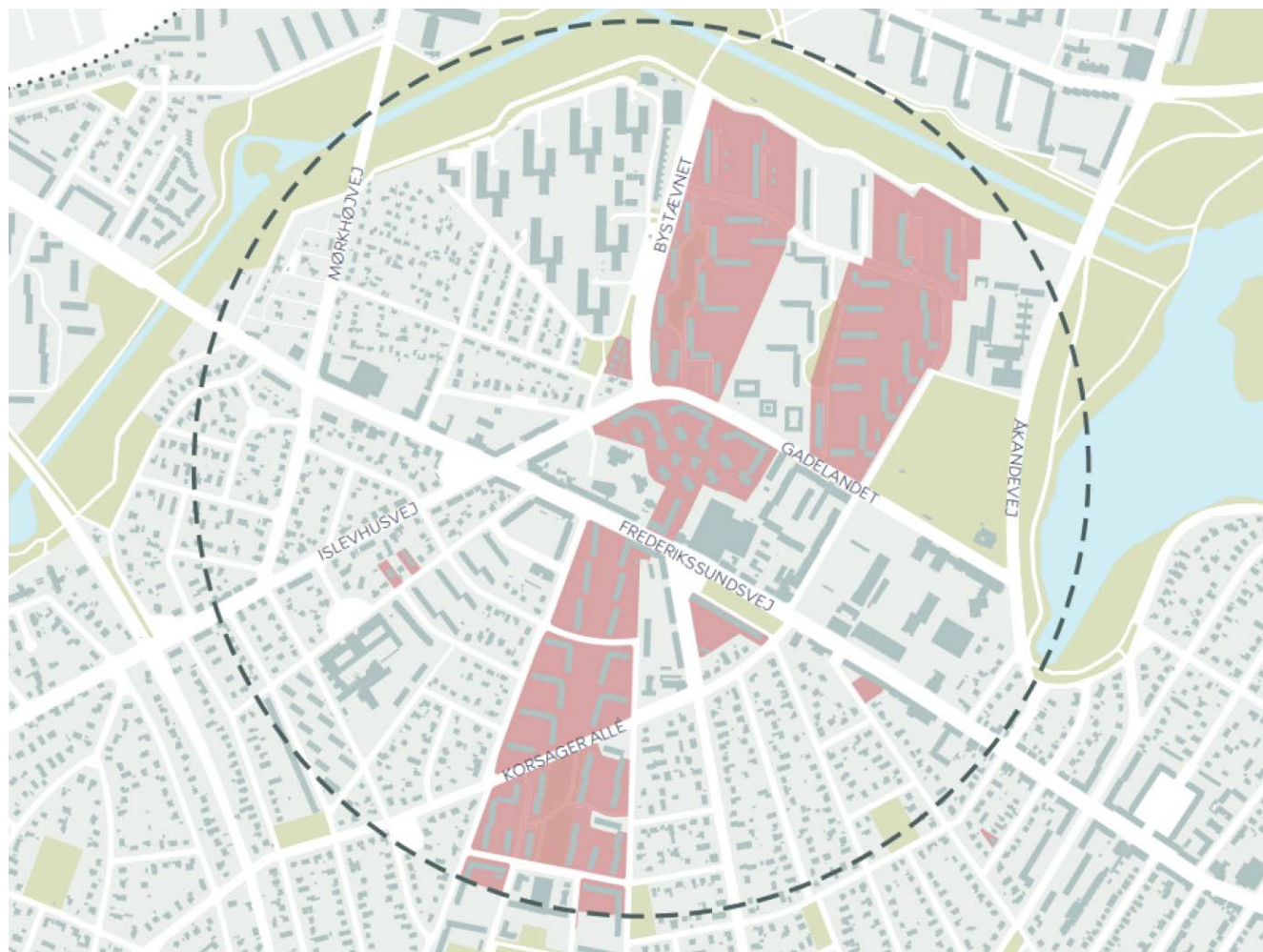
I begge områder viser socioøkonomiske tal, at beboerne i højere grad end i det øvrige København står over for sociale udfordringer i form af lav indkomst og sårbar økonomi, ligesom en større andel af beboerne har grundskolen som deres højest gennemførte uddannelse². Derudover viser opgørelser fra kommunalvalget i 2025, at stemmeprocenten er lavere i disse områder end i resten af kommunen. På EnergiCenter Voldparken i Husum

Nord var stemmeprocenten 55 % mens den på Lundehusskolen i Bispebjerg var 58 %. I Københavns Kommune var der gennemsnitligt 65,6 %, der stemte³.

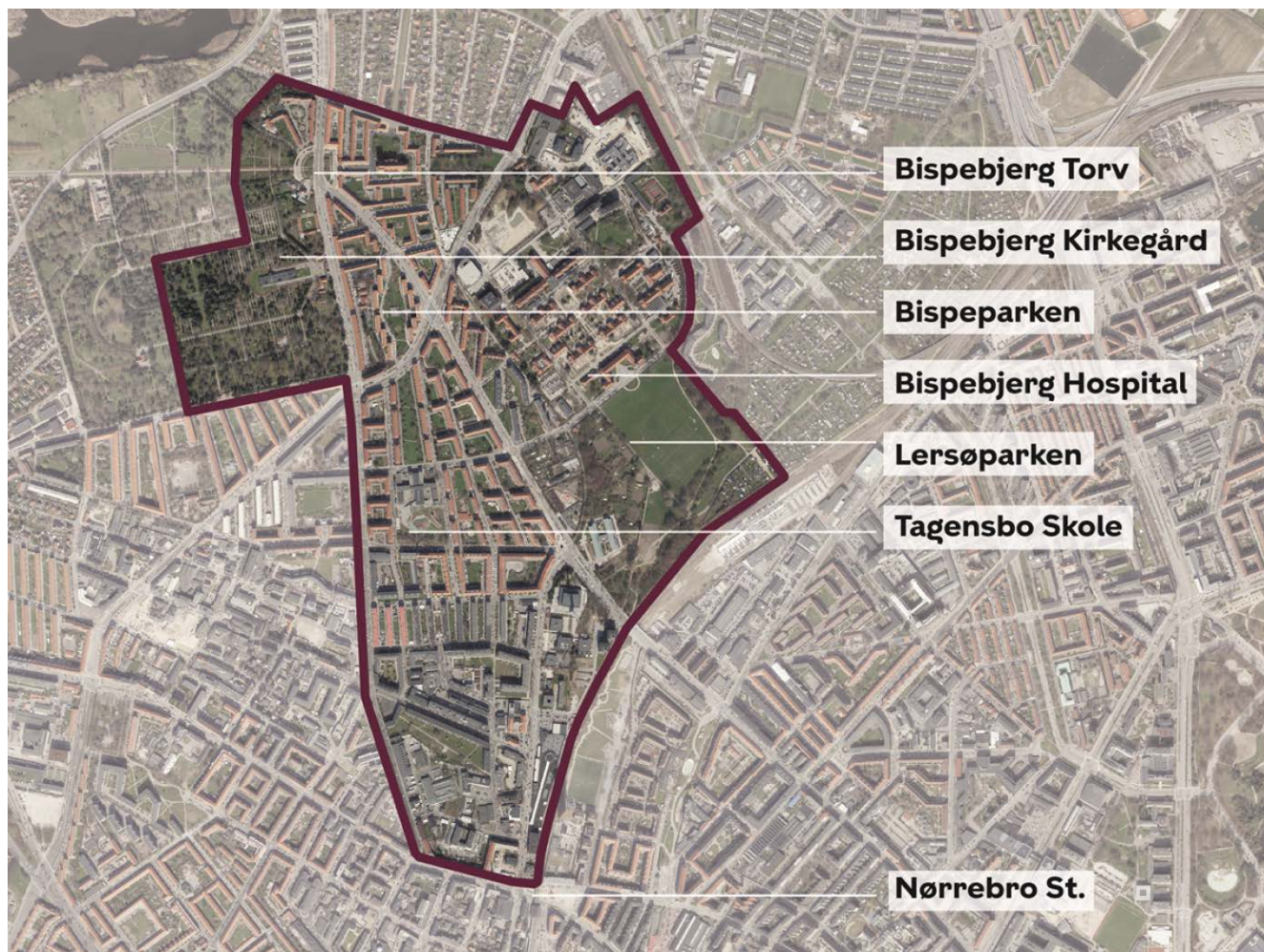
Blandt de respondenter, som har besvaret spørgeskemaet, er der i begge områder stor tilfredshed med at bo i lokalområdet: 88% surveyrespondenterne fra Bispebjerg og 87% fra Husum Nord angiver, at de er glade for at bo i der, mens kun 4% angiver det modsatte. Dette billede genfindes i interviewene, hvor flere forældre ligeledes giver udtryk for, at de er glade for at bo i deres lokalområde.

2 <https://www.kk.dk/dagsordener-og-referater/Økonomiudvalget/møde-17062025/referat/punkt-30>, https://kk.sites.itera.dk/apps/kk_pub2/pdf/2376_a647ef3140b3.pdf

3 <https://www.dr.dk/nyheder/politik/kommunalvalg/resultater/koebenhavn>

Områdefornyelsens afgrænsning af Husum Nord

Områdefornyelsens afgrænsning af Bispebjerg

Områderne adskiller sig fra hinanden i deres fysiske struktur, gennemstrømning og lokale orientering. Disse forhold har betydning for, hvordan hverdagsliv og deltagelsesmuligheder udfolder sig i de to kvarterer, hvilket vi gennemgår i det følgende.

OMRÅDEFORNYELSER I DE TO OMRÅDER

I Bispebjerg har der de seneste 10 år været overlappende områdefornyelser i kvarteret, hvor det i 2016-2022 hed Områdefornyelse Nordvest og senere i 2022-2026 hed Områdefornyelse Bispebjerg Bakke. Målet for områdefornyelsen beskrives af en lokal aktør i Bispebjerg således:

"Det er en helhedsorienteret indsats, som både arbejder med fysiske, sociale og kulturelle indsatser, på baggrund af en kvarterplan, der er blevet skabt sammen med lokale aktører herude."

For den lokale aktør har områdefornyelsen været en succes og det skyldes i høj grad, at beboerne i Bispebjerg var klar:

"Vi er kommet sindssygt langt, og det har været virkelig tydeligt, at kvarteret stod fuldstændig klar i startboksen til, at der skulle komme en områdefornyelse, og har virkelig gerne ville forandring og nye ting, og samarbejde på tværs."

I Husum Nord igangsættes der en områdefornyelse i år, der løber til 2031, som har fokus på at "bidrage til en helhedsorienteret udvikling af hele kvarteret"⁴. En lokal aktør beskriver målet for den nye områdefornyelse således:

"Livstilfredsheden og trygheden [I Husum Nord] ligger under Københavner-niveauet. Det er sådan nogle ting, vi på data-niveau gerne vil rykke på. Men jeg vil helst have, at det er beboerne selv og aktørerne, der giver udtryk for, hvad det er for et område, de drømmer om."

Forventningen til den nye områdefornyelse i Husum Nord er desuden at skabe synlige fællesskaber, som er medvirkende til et godt hverdagsliv for beboerne.

HVORDAN BESKRIVER FORÆLDRENE OG DE LOKALE AKTØRER DERES LOKALOMRÅDE?

Analysen viser, at de overordnede dynamikker, der knytter sig til lokalt medborgerskab og engagement, i høj grad går igen på tværs af Husum Nord og Bispebjerg, hvilket er uddybet i rapportens afsnit om Virkemidler til at understøtte lokalt medborgerskab. I begge områder peger forældre og lokale aktører på betydningen af lokale mødesteder, relationer og initiativer, der kan samle mennesker i hverdagen.

4 <https://www.kk.dk/dagsordener-og-referater/Borgerrepræsentationen/møde-26062025/referat/punkt-23>

Samtidig viser analysen, at de to områder adskiller sig i forhold til, hvordan fællesskab og engagement udfolder sig i relation til den omkringliggende by. Hvor Bispebjerg i høj grad fremstår integreret i det omgivende byliv og trækker på en stærk lokal identitet, beskrives Husum Nord i højere grad som et boligområde, hvor fællesskaber primært opstår omkring enkelte institutioner, arrangementer og lokale aktører. I det følgende udfolder vi de to områders karakteristika nærmere.

BISPEBJERG

I Bispebjerg har der de seneste tre år været en områdefornyelse med fokus på at styrke lokale aktiviteter og fællesskaber gennem samarbejde med beboere og lokale aktører. Samtidig arbejder den boligsociale helhedsplan Beboerprojekt Nordvest med fællesskabsorienterede indsatser i hele Nordvest.

Interviews med forældre og lokale aktører peger på, at der eksisterer en stærk lokal identitet i området. Identiteten er tæt knyttet til en følelse af tilhørsforhold og til ønsket om at blive boende i bydelen, som her beskrives af en lokal aktør:

"Der er en meget stærk lokal identitet, synes jeg. Og folk har boet der i mange år, og der hvor jeg bor, er det ligesom folk, der flyttede til Nordvest i løbet af deres ungdom, og så når de fik børn, så havde de ikke lyst til at flytte ud af byen. De ville gerne blive i Nordvest."

Samtidig fremhæver flere aktører, at området rummer flere forskellige lokale identiteter og kvarterfællesskaber. Det beskrives her af en lokal aktør i Bispebjerg:

"Nogen føler sig meget knyttet til Nordvest-identitet, og nogle føler sig meget knyttet til Bispebjerg-identitet. Nogle føler sig meget knyttet til kulturarvsmiljøet lige på toppen af Bispebjerg Bakke. Nogle føler sig meget tilknyttet til det grønne areal nede omkring Lersø Parken, så der er mange 'kvartersidentiteter' inden for afgrænsningen [af områdefornyelsen]."

Denne mangfoldighed fremhæves også i survey-besvarelserne, hvor flere respondenter peger på diversitet som en central kvalitet ved at bo i området. Samtidig er der uden for områdefornyelsens afgrænsning, fx på Rentemestervej, i de senere år opstået nye kultur- og bylivsinitiativer, der fungerer som samlingspunkter.

"Så er der også nogle som dem, der har Flere Fugle og Fovl eller Flok og sådan noget, som ligesom også bare er én familie, der ligesom virkelig gerne vil området og lokalsamfundet. De arbejder hårdt for at gøre det til et fedt sted at bo." – Forælder i Bispebjerg

Flere forældre beskriver samtidig området som en slags "landsby i storbyen", hvor lokale fællesskaber eksisterer side om side med storbyens muligheder. I analysen fremstår visse institutioner som særligt vigtige for lokalt engagement. Grundtvigs Kirke, Dansekapellet, biblioteket på Rentemestervej og Tagensbo Skole bliver ofte nævnt som steder, hvor forældre mødes eller orienterer sig mod i forbindelse med aktiviteter. Særligt Tagensbo Skole beskrives af flere aktører som et vigtigt samlingspunkt i området, især for børnefamilier.

"Vi har et projekt om at gøre skolen til et sted, som er et kvarterhus og ikke bare en skole fra otte til fire, men et sted, hvor man kan være indtil kl. 22 om aftenen og lave idræts- og foreningslivsaktiviteter for lokale." – Lokal aktør i Bispebjerg

Nord for Tagensbo Skole ligger tre almene boligafdelinger nemlig Afd. 33, Bispevænget og Bispeparken, som også spiller en rolle i det lokale fællesskab. Her fremhæves Bispeparken særligt for et aktivt engagement blandt beboere og en proaktiv afdelingsbestyrelse.

"Det er også tre ret forskellige afdelinger, også hvad angår medborgerskab. Bispeparken er en boligafdeling, som i mange år har været frem og tilbage på en såkaldt ghetto-liste og sådan nogle ting, og udsatte boligområder-liste, forebyggelsesliste osv. Men det er en boligafdeling, som har rigtig mange kræfter og fokus på fællesskabsindsatser." – Lokal aktør i Bispebjerg

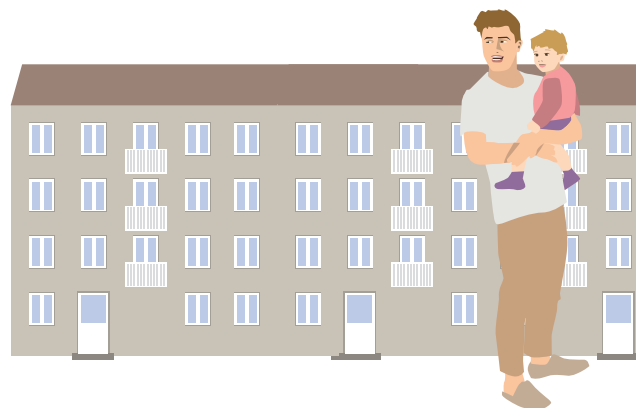
Samlet set peger analysen på, at lokalt engagement i Bispebjerg i høj grad er forankret i en lokal identitet og i en række institutioner og initiativer, der fungerer som samlingspunkter i bydelen.

HUSUM NORD

I Husum Nord beskrives området af både forældre og lokale aktører som et roligt boligområde med gode grønne kvaliteter, men også som et område, hvor fællesskaber i højere grad opstår omkring enkelte institutioner og arrangementer. Flere lokale aktører peger på, at området nord for Frederikssundsvej mangler nogle af de funktioner, som normalt skaber liv i et lokalområde.

"Man kan sige, at noget af det, der karakteriserer området nord for Frederikssundsvej her, det er, at der stort set ikke er nogen indkøbsmuligheder." – Lokal aktør i Husum Nord

Området domineres af flere almene boligafdelinger, herunder Husumgård og Voldparken, og beskrives af nogle aktører som relativt stille i hverdagen.

"Men jeg synes faktisk, at her er lidt dødt, når man bare går rundt lige i nærheden [af Energi-Center Voldparken], fordi det er ikke andet end beboelse." – Lokal aktør i Husum Nord

"Kig dig omkring... Her er jo ikke noget" – Lokal aktør i Husum Nord

Samtidig peger analysen på, at der i området er få steder, hvor forældrene naturligt mødes i hverdagen. På trods heraf viser både interviews og surveybesvarelser, at mange forældre er meget glade for at bo i området. Flere forældre fremhæver særligt de grønne områder og den ro, der kendetegner området.

"Der er masser af arkitektonisk værdi, og der er nogle, der er stolte af det. Men det er primært det der med, hvor det ligger, altså Mosen og Vestvolden, og at der er så meget luft imellem. Det er meget de kvaliteter, beboerne selv siger om området i hvert fald. Og så er Føtex lidt hjertet." – Lokal aktør i Husum Nord

Et af de steder, der her beskrives som 'hjetet' og af andre ofte fremhæves som et centralt knudepunkt, er området omkring Føtex ved Husum Bypark, hvor mange beboere passerer i forbindelse med daglige indkøb.

Syd for Frederikssundsvej ligger boligafdelingerne Glumsøparken og Husum Vænge, som er tættere på

skoler og fritidsaktiviteter. På trods af den naturlige gennemstrømning beskriver nogle forældre dog fællesskabet som relativt fragmenteret.

"Så kan man jo sige, når du spørger til fællesskabet, hvor [navn på forælder] svarer sådan lidt, at det ikke er eksisterende, så er det jo fordi, at det er bare silo-agtigt, ikke? Der er jo ikke ét fælles mødested." – Forælder i Husum Nord

I denne sammenhæng fremhæves lokale arrangementer og institutioner som særligt vigtige for at samle området. Et eksempel er arrangementet *Husum Summer*, som nævnes af både forældre og lokale aktører som en central begivenhed for lokalt engagement. Det beskrives af en lokal aktør som "Sådan et 'én-dags-kræmmermarked-møder-børne-festival'-agtig stemning.". Arrangementet samler lokale foreninger, kunstnere, forældre og øvrige beboere og fungerer som en dag, hvor mange af områdets fællesskaber mødes.

"[Medborgerskab] er jo det der med at engagere sig i det, der foregår lokalt. Har du hørt om det, der hedder Husum Summer? Det er jo også et eksempel på det." – Forælder i Husum Nord

Andre institutioner, der fremhæves som centrale for lokalt engagement, er blandt andet Husum Boldklub og EnergiCenter Voldparken.

“Vi har også energicenteret [EnergiCenter Voldparken] med mange aktiviteter, fx feriecamp og fællesspisning.” – Forælder i Husum Nord

Netop EnergiCenter Voldparken huser mange af områdets aktører og foreninger, og de fleste aktiviteter er således centreret her med både idrætsfaciliteter, kulturarrangementer, mulighed for lokaleleje for foreninger og institutioner samt det lokale frivilligcenter. Der har tidligere været flere aktiviteter og initiativer spredt ud i beboerhuse i de almene boligafdelinger, hvilket i dag er samlet i EnergiCenter Voldparken, hvor den boligsociale

helhedsplan for 18 boligafdelinger i både Husum Nord og Tingbjerg holder til. Det relativt høje aktivitetsniveau i huset er dog svært at aflæse udefra, da bygningen ligger afskærmet og uden indkig fra vejen.

Samlet set peger analysen på, at lokalt engagement i Husum Nord i høj grad er knyttet til konkrete aktiviteter, arrangementer og institutioner, der skaber anledning til at mødes og engagere sig i lokalområdet.

BESKRIVELSE AF MÅLGRUPPEN: FORÆLDRE TIL BØRN I SKOLEALDEREN

Opsummering af pointer i dette afsnit: Forældre til børn i skolealderen har ofte en travl og logistisk kompleks hverdag, hvilket kan begrænse deres deltagelse i lokale aktiviteter. Samtidig styrker det at få børn deres tilknytning til lokalområdet og giver adgang til nye arenaer og fællesskaber. Endelig har forældres forventninger til at blive boende i området betydning for, hvor meget de investerer i lokale relationer og fællesskaber.

Målgruppen for undersøgelsen er afgrænset til at være forældre med børn i skolealderen, som bor indenfor områdefornyelsernes geografiske afgrænsning af henholdsvis Husum Nord og Bispebjerg. Analysen viser, at forældres hverdagsliv og livssituation har stor betydning for deres mulighed for at deltage i lokale aktiviteter og fællesskaber.

FORÆLDRE TIL BØRN I SKOLEALDEREN HAR EN TRAVL HVERDAG

Interviews med både forældre og lokale aktører peger på, at mange børnefamilier oplever en travl hverdag, hvor arbejde, børns fritidsaktiviteter og familieliv skal balanceres. Denne tidsmæssige og logistiske kompleksitet kan begrænse mulighederne for at engagere sig i lokale aktiviteter eller frivilligt arbejde.

“Jeg tror, der er noget tidsperspektiv for mange børnefamilier, der er svært. Hvis du har tre børn, og du prioriterer måske, at de to små skal gå til noget, eller måske har du to jobs, du skal fikse, eller både din mand og dig skal arbejde rigtig mange timer for at få det til at løbe rundt.” – Lokal aktør i Husum Nord

Flere forældre beskriver derfor, at deltagelse i lokale aktiviteter forudsætter, at hverdagslogistikken hænger sammen.

”Det der med at finde tid til at være frivillig i noget, når man i forvejen har ingen tid, er svært. Så tænkte jeg også på, at det er lettere at kunne være frivillig i noget, hvor man fx kunne have sit barn med. Så det ikke bliver sådan en logistisk kabale, der skal gå op, hvor den ene skal være hjemme.” – Forælder i Bispebjerg

”Nogle forældre kommer mere, hvis der for eksempel er mad til aktiviteterne. Så skal de ikke bruge tid på at lave mad eller vaske op bagefter.” – Forælder i Husum Nord

Muligheden for at kunne have børnene med fremhæves i interviews generelt som en vigtig forudsætning for deltagelse. Flere peger på, at aktiviteter, der involverer både børn og forældre, gør det lettere for familier at engagere sig i lokalområdet.

”Det er vigtigt, at vi holder nogle arrangementer til børn og forældre sammen, altså hele familien, så de kommer sammen” – Forælder i Husum Nord

”Det siger mig ikke noget at deltage, når det bare er mig. Jeg deltager kun, når det har med mine børn at gøre” – Forælder i Bispebjerg

Dette understøttes også af surveyundersøgelsen, hvor 65 % af respondenterne angiver, at muligheden for at have deres børn med er blandt de tre vigtigste faktorer for, at de har lyst til at deltage i aktiviteter i lokalområdet.

DET KAN STYRKE TILKNYTNINGEN TIL LOKALOMRÅDET AT FÅ BØRN

Analysen viser, at det at få børn i høj grad ændrer forældres orientering i byen og styrker deres tilknytning til lokalområdet. Hvor mange før de fik børn deltog i aktiviteter på tværs af København, bliver hverdagslivet med børn i højere grad centreret omkring nærområdet – både geografisk, tidsmæssigt og socialt.

”Jeg tror, at vi er mere lokalt funderet, efter vi har fået børn.” – Forælder i Bispebjerg

”Når man får børn, så er man ligesom også bundet i sin geografi” – Forælder i Husum Nord

Flere forældre beskriver, hvordan deres mobilitet, prioriteringer og viden om arrangementer ændrer sig, når de får børn, og at hverdagen i højere grad organiseres omkring lokale tilbud, skole og fritidsaktiviteter. Dermed bliver lokalområdet en central ramme for både hverdagsliv og sociale relationer.

Samtidig fungerer børn som en væsentlig indgang til lokale fællesskaber. Gennem skole, fritidsaktiviteter og uformelle mødesteder som legepladser får forældre adgang til nye sociale arenaer og netværk. Det betyder, at tilknytningen til lokalområdet ikke alene er et spørgsmål om fysisk nærhed, men også om sociale relationer og deltagelse i fællesskaber, der opstår omkring børnene.

"Jeg deltager mere i de sociale arrangementer, efter jeg har fået et barn. Man får et større netværk i den forbindelse og møder flere nye mennesker gennem aktiviteter, som er til børnene. Eller på legepladsen." – Forælder i Bispebjerg

"Vores datter er meget social og vil gerne med til sådan noget her. Derfor kommer vi." – Forælder i Bispebjerg

På den måde udgør børn både en praktisk rammesætning for hverdagslivet og en social drivkraft for forældres engagement i lokalområdet.

OVERVEJELSER OM FRAFLYTNING HAR BETYDNING FOR ENGAGEMENTET LOKALT

Når man ser på forældre til børn i skolealderen og deres engagement i lokale fællesskaber, peger undersøgelsen også på betydningen af familiernes tanker om fremtidig orientering. For mange forældre hænger deres engagement i lokale fællesskaber tæt sammen med, hvorvidt de forventer at blive boende i området over længere tid.

Flere forældre peger på, at det er et generelt vilkår for familier, at de kan have ønske om – eller finde det nødvendigt at – flytte fra området i takt med, at deres børn bliver ældre. Det gælder fx, hvis deres behov for plads eller adgang til natur udvikler sig, og de ikke har råd til at blive i området eller hvis de ønsker at flytte tættere på familie uden for byen.

"Folk, der egentlig gerne vil bo her, bliver tvunget væk, fordi der bare ikke er plads [i boligerne]." – Forælder i Bispebjerg

I interviews peger flere på, at kontinuitet i beboersammensætningen kan have betydning for opbygningen af relationer mellem forældre og for samarbejdet i forældregrupper omkring skolen. Når familier bliver boende i området gennem længere tid, skaber det bedre muligheder for at opbygge relationer, deltage i fælles aktiviteter og engagere sig i lokale fællesskaber. Samtidig peger analysen på, at oplevelsen af at have en fremtid i området kan have betydning for motivationen til at engagere sig lokalt.

"Det med, hvad jeg er involveret i, handler meget om ressourcer i en travl hverdag med vores søn. Og så handler det også om, at jeg ikke er sikker på, om jeg bliver boende. Så hvis der er noget, der skal bygges op over lang tid, er jeg tilbageholdende." – Forælder i Bispebjerg

"Jeg er ærlig talt ikke så engageret. Vi skal til at flytte til Jylland for at være tættere på min kærestes familie. Så jeg er nok ikke helt den rigtige at spørge." – Forælder i Bispebjerg

Når forældre derimod forventer at være en del af lokalområdet over længere tid, kan det styrke incitamentet til at investere tid og energi i lokale fællesskaber omkring fx skole, fritidsliv og foreningsaktiviteter.

Undersøgelsen har ikke haft til formål at analysere flyttemønstre eller boligforhold nærmere. Interviewene indikerer dog, at stabilitet i familiernes tilknytning til lokalområdet kan være en ramme-faktor, der har betydning for udviklingen af lokalt fællesskab og engagement.

Samlet peger analysen på, at målgruppen både møder barrierer og har særlige forudsætninger for lokalt engagement. En travl og logistisk kompleks hverdag stiller krav om, at aktiviteter

kan integreres i familielivet og gerne involverer både børn og forældre. Samtidig fungerer børn som en central indgang til lokale fællesskaber, idet de åbner adgang til sociale arenaer og netværk i nærområdet. Endelig viser analysen, at forældres engagement hænger sammen med deres forventninger til at blive boende i området, hvor oplevet stabilitet kan styrke motivationen for at investere i lokale relationer og fællesskaber. Disse pointer og vilkår udfoldes yderligere i afsnittet *Virkemidler til at understøtte lokalt medborgerskab*.

HVAD ER LOKALT MEDBORGERSKAB?

Opsummering af pointer i dette afsnit: Forståelsen af lokalt medborgerskab varierer blandt forældre og lokale aktører, men rummer gennemgående elementer af deltagelse, indflydelse og tilhørsforhold. Analysen viser, at forældrene både forbinder medborgerskab med formelle demokratiske processer og med deltagelse i civilsamfundet. Samtidig ligger tyngdepunktet i deres egne beskrivelser på de hverdagsnære og relationelle praksisser, hvor medborgerskab kommer til udtryk gennem naboskab, omsorg og deltagelse i lokale fællesskaber. Disse former for engagement er ofte usynlige i traditionelle opgørelser, men udgør væsentlige bidrag til lokalt fællesskab og sammenhængskraft.

FORSTÅELSE AF MEDBORGERSKAB

I undersøgelsen er både forældre til børn i skolealderen og de lokale aktører i Husum Nord og Bispebjerg blevet spurgt til, hvordan de forstår begrebet medborgerskab. Besvarelserne viser, at der ikke er én entydig forståelse af begrebet, og flere beskriver det som vanskeligt at definere.

"Det er svært, fordi at medborgerskab er et fluffy ord." – Lokal aktør, Bispebjerg

På tværs af interviews tegner der sig dog nogle gennemgående forståelser, som kan analyseres i relation til Center for Boligsocial Udviklings (CFBU) definition af medborgerskab som et samspil mellem *samfundsforståelse*, *aktiv deltagelse* og *tilhørsforhold*. Beskrivelser fra lokale aktører og forældre spænder netop over disse tre dimensioner, men med forskellig vægtning.

Flere forældre kobler medborgerskab til rettigheder, pligter og muligheden for indflydelse, hvilket kan forstås som udtryk for *samfundsforståelse*.

"Det betyder vel, at man har nogle forpligtelser og nogle rettigheder i det lokale område, man bor i. Man er borger. Men vel også sådan et fællesskab, man er deltager i." – Forælder i Bispebjerg

"Det vil jo være, at man på en eller anden måde har en medbestemmelse og et fællesskab der, hvor man bor. At man er engageret i det. Man tager noget ejerskab og får lov til at få noget ejerskab over der, hvor man bor." – Forælder i Bispebjerg

"[Medborgerskab] tænker jeg er, at man er engageret i sit lokalområde, og at man som borger har indflydelse på sit lokalområde." – Forælder i Bispebjerg

Disse udsagn peger samtidig på *aktiv deltagelse*, særligt i dens formaliserede form, hvor medborgerskab forbindes med demokratiske processer som valg, høringer og deltagelse i råd og bestyrelser.

Samtidig viser interviewene, at forældre og lokale aktører i høj grad også forbinder medborgerskab med deltagelse i civilsamfund og lokale fællesskaber. Dette afspejler den bredere forståelse af *aktiv deltagelse*, som både rummer formelle og uformelle praksisser.

"Interviewer: Hvis jeg siger medborgerskab, hvad tænker du så?"

Lokal aktør: Jeg tænker på civilsamfundet, jeg tænker på foreningerne, jeg tænker på dem, der laver frivilligt arbejde, når du stiller det spørgsmål."

Analysen peger dog på, at en stor del af medborgerskabet udspiller sig i hverdagslige og mindre synlige praksisser, som i høj grad knytter sig til dimensionen *tilhørsforhold*.

"Jeg tænker, at det ikke nødvendigvis handler om, at man aktivt engagerer sig i lokalmiljøet, men at man også kærer om sit lokalmiljø. Så det her med, at man bare tænker sådan noget som at hilse på hinanden på gaden, hilse på sine naboer, og så bakke op om de ting, som bliver holdt og lavet." – Forælder i Bispebjerg

Denne forståelse uddybes yderligere:

"Medborgerskab handler også om fælles værdier og aktiviteter. I vores egen gård er der noget med at kunne være noget for de andre børn. Og så er medborgerskab vel sådan noget med lokaldemokrati og høringer og sådan noget, men der er jeg ikke så aktiv" – Forælder i Bispebjerg

Her bliver det tydeligt, hvordan forældrene selv bevæger sig mellem de tre dimensioner i definitionen af medborgerskab. De anerkender betydningen af formelle demokratiske arenaer (*samfundsforståelse* og formel *aktiv deltagelse*), men fremhæver især de nære, relationelle praksisser som centrale for deres egen deltagelse (*tilhørsforhold* og uformel *aktiv deltagelse*).

Samlet set peger analysen på, at forældrenes forståelser af medborgerskab i høj grad stemmer overens med CFBU's definition, men at tyngdepunktet i praksis ofte ligger på de uformelle og hverdagslige dimensioner. Mange former for engagement – såsom naboskab, omsorg og opbakning til lokale aktiviteter – registreres ikke i traditionelle opgørelser over deltagelse, men udgør ikke desto mindre væsentlige bidrag til lokalt medborgerskab og sammenhængskraft.

For at illustrere den formelle dimension af medborgerskab, præsenteres i det følgende en case med udgangspunkt i et arrangement, hvor en valgindsats i forbindelse med kommunalvalget blev evalueret.

CASE:

Evaluering af valgindsats

I forbindelse med undersøgelsen har vi deltaget i forskellige lokale aktiviteter og arrangementer. En af dem beskrives her som et eksempel på, hvordan medborgerskab kommer til udtryk lokalt.

I EnergiCenter Voldparken i Husum Nord afholdes et arrangement for en gruppe kvinder, som har været en del af en valgindsats i forbindelse med kommunalvalget i 2025.

I lokalet står en kæmpe kage på et rullebord, og på toppen af kagen er et marcipanbånd, hvor der står skrevet "Tak for indsatsen" med chokolade. Omkring 15 kvinder sidder ved et langt bord og snakker, og stemningen er livlig. En mor har sin søn med, der sidder i et tilstødende mødelokale bag en glasvæg og er underholdt af en ipad. For enden af rummet står en flipover, hvorpå der med grøn tusch i blokbogstaver er skrevet "TAK".

Under samtalerne fortæller kvinderne om deres deltagelse i valgindsatsen:

"Vi stod nede ved Lidl og sagde, at folk skulle huske at stemme. Vi gik også rundt i området og huskede folk på det. Jeg synes bare, at man bliver glad, når man hjælper folk med at stemme. Vi endte med at stå og klappe ad alle dem, der havde været inde og stemme, så de valgtilforordnede til sidst skældte os ud, fordi vi larmede for meget."

En medarbejder fra helhedsplanen tager ordet og byder velkommen. Hun starter med at rose kvinderne for deres indsats:

"Det er lidt unfair, at vi i helhedsplanen har fået rigtig meget ros for det arbejde, som I har gjort. Så det vil vi gerne sige videre til jer og sige, at det er blevet bemærket, hvor stor en indsats I har gjort. Vi kunne virkelig ikke have gjort det uden jer."

I evalueringen fremhæver kvinderne samstemmigt, at det mest positive var, at det lykkedes at få stemmeprocenten markant op. De udtrykker stolthed og glæde over indsatsen og fortæller om deres mange samtaler om valget med beboerne, og hvordan de opfordrede folk til at bruge deres stemmeret. Samtidig peger enkelte

på forbedringsmuligheder, herunder et ønske om mere fokus på Husum, da hovedvægten i valgindsatsen blev lagt i Tingbjerg. De foreslår, at der kunne være flere aktiviteter lokalt og endnu mere støtte til de beboere, der havde svært ved at komme ned til stemmestederne. Der nævnes også en konkret udfordring med en fejl i den arabiske oversættelse af informationsmaterialet fra en NGO, som gav misvisende information om stemmeret. I den arabiske oversættelse stod der, at man ikke måtte stemme til kommunalvalget, hvis man ikke havde dansk statsborgerskab. Medarbejderne fra helhedsplanen bliver meget overraskede over at høre dette og siger, at kvinderne endelig må sige det med det samme, hvis noget lignende sker igen, så en så alvorlig fejl kan blive rettet. I snakken kommer det frem, at der også var oversættelsesfejl i valgmaterialerne

fra kommunen; ikke decideret misinformation som i den anden folder, men med meget uklare oversættelser og forkerte sætningskonstruktioner. En kvinde fortæller, at det er meget vigtigt, at der er noget godt skriftligt materiale fra en officiel kilde til at understøtte samtalerne, så det ikke bare er hendes ord, der alene skal overbevise andre om at stemme.

Arrangementet afsluttes med fællesspisning i form af buffet, hvor samtalerne fortsætter uformelt. En medarbejder fra helhedsplanen forsikrer om, at samosaerne ikke er så stærke, som de plejer at være. Da alle er blevet mætte, krammer kvinderne hinanden farvel og medarbejderne fra helhedsplanen rydder af bordene og vasker op.

Denne case viser, hvordan beboere gennem konkrete handlinger bidrager til at udbrede viden om rettigheder og deltagelsesmuligheder og aktivt understøtter deltagelse i demokratiske processer. Dermed fungerer arrangementet som et eksempel på formel udøvelse af medborgerskab, hvor samfundsforståelse og aktiv deltagelse bringes i spil i en lokal kontekst. Casen illustrerer ligeledes, hvordan en lokal valgindsats som denne udspiller sig i et samspil mellem mange aktører

og instanser. I den forbindelse peger den på betydningen af sprog og kvaliteten af materiale i arbejdet med at understøtte deltagelse i demokratiske processer. De beskrevne oversættelsesfejl og uklare formuleringer i valgmaterialerne udgør ikke blot praktiske udfordringer, men kan have direkte betydning for adgang til korrekt information og dermed mulighed for at deltage, hvilket vi samler op på i gennemgangen af virkemidler til understøttelse af medborgerskab sidst i rapporten.

Udover denne case med mere formel udøvelse af medborgerskab, kan vi i undersøgelsen se medborgerskab udfolde sig lokalt i mere uformelle kontekster, hvilket vi udfolder i det følgende afsnit.

UDØVELSE AF LOKALT MEDBORGERSKAB

En central pointe i interviews med forældre til børn i skolealderen er, at medborgerskab i høj grad udøves i det nære hverdagsliv. Det kommer til udtryk gennem relationer, omsorg og praktiske handlinger i og omkring børnenes liv snarere end gennem formelle demokratiske arenaer. Samtidig peger interviewene på, at forældrene ikke nødvendigvis selv betegner disse handlinger som medborgerskab, selvom de, set i lyset af CFBU's definition, kan forstås som væsentlige bidrag til både *aktiv deltagelse* og *tilhørsforhold*.

Flere interviews viser, hvordan engagement opstår gennem de fællesskaber, der knytter sig til børnene og hverdagen i lokalområdet. En forælder beskriver eksempelvis:

"Jeg går selv meget op i at kende folk. Jeg kender alle børnene, der bor i området. Jeg er pædagog, så når andre børn er kede af det siger de, 'gå hen til [navn på barn]s mor'. Så de kommer også til mig, hvis der er noget." – Forælder i Bispebjerg

Dette citat illustrerer en gennemgående tendens i interviewmaterialet: at forældre påtager sig et uformelt ansvar for fællesskabet omkring børnene. Denne form for engagement er ikke organiseret,

men bidrager til tryghed, relationer og lokal sammenhængskraft og kan dermed forstås som en central del af medborgerskabets praksis.

Interviewene peger også på en række små, gensidige handlinger mellem naboer, som er med til at opretholde hverdagen i lokalområdet. Disse handlinger fremstår ofte som selvfølgelige for forældrene selv:

"På min side af vejen, så skovler vi hele vejen ned. Hele fortovet skovler man, når man er ude. Så det betyder, at det hele tiden er, sådan, holdt fri fra sne. Fordi alle tager bare hele striben. Jeg elsker det. Jeg synes, det er noget af det mest fantastiske." – Forælder i Husum Nord

"Vi har en nabo, der har det lidt svært. Så har vi oplevet, at han ringede på en gang, fordi han ikke kunne få sit fjernsyn til at virke. Og så har det været sådan noget med, at når vi har skulle på ferie, så er der nabowatch, eller hvad det hedder. Det der med at være opmærksom på hinanden, men ikke sådan decideret hjælp. Ikke sådan noget, hvor der er et system i det eller noget. Men, du ved: man kan godt lige tage at hjælpe med poserne" – Forælder i Bispebjerg

På tværs af interviews fremstår disse praksisser som en integreret del af hverdagslivet, men uden nødvendigvis at blive italesat som medborgerskab. Set i forhold til CFBU's definition kan de imidlertid forstås som udtryk for både *aktiv deltagelse*

(i uformel form) og *tilhørsforhold*, idet de bygger på oplevelsen af at høre til og tage ansvar for hinanden i et lokalt fællesskab.

En anden central pointe fra interviewene er, at denne type engagement ofte er usynlig i traditionelle opgørelser af deltagelse. Forældrenes bidrag finder sted i uformelle og fleksible fællesskaber, som ikke registreres i statistikker over frivillighed eller foreningsliv, men som alligevel spiller en afgørende rolle for lokalsamfundets liv.

Interviewene viser samtidig variation i, hvor meget forældre ønsker at engagere sig i det lokale fællesskab:

"Jeg har en idé om, at der er mange tilbud i området, men jeg bruger dem ikke. Jeg har ikke et behov for at være en del af det større lokalmiljø." – Forælder i Bispebjerg

"Jeg har heller ikke lyst til at have kontakt til folk i området, og vores barn går faktisk heller ikke her på skolen af samme årsag. Jeg har ikke nogen interesse i at deltage mere i ting her i området." – Forælder i Bispebjerg

Dette understreger, at medborgerskab – også i det nære – ikke er en ensartet praksis, men noget der udfolder sig forskelligt afhængigt af livssituation, behov og tilknytning til lokalområdet.

Interviewene peger samlet set på, at medborgerskab blandt børnefamilier kommer til udtryk på mange forskellige måder i hverdagen. Der foregår en omfattende udøvelse af medborgerskab på tværs af familier – gennem relationer, omsorg og små handlinger – som er svære at måle og veje, men som i høj grad bidrager til lokalt fællesskab og sammenhængskraft. Disse praksisser ligger i tråd med CFBU's brede forståelse af medborgerskab, men udfordrer samtidig snævrere forståelser, der primært fokuserer på formel deltagelse.

I det følgende præsenteres en case om et fastelavnsarrangement i en boligafdeling. Casen illustrerer, hvordan denne hverdagsnære og relationelle udøvelse af medborgerskab konkret udfolder sig i praksis, og hvordan lokale fællesskaber omkring børn fungerer som centrale arenaer for deltagelse og tilhørsforhold.

CASE:

Fastelavn i boligafdelingen

I forbindelse med undersøgelsen har vi deltaget i forskellige lokale aktiviteter og arrangementer. En af dem beskrives her som et eksempel på, hvordan medborgerskab kommer til udtryk lokalt.

I midten af boligblokkene ligger fælleshuset. Her dufter af kaffe og lyden af balloner, der pustes op, fylder rummet. I entreen står formanden for afdelingsbestyrelsen, som tager imod med et stort smil.

Forældre strømmer til med deres børn, som er udklædt i forskellige kostumer. En mor bærer leopardører og en denimjakke med leopardprint, mens hendes søn er klædt ud som Dracula og hvæser faretruende, når der bliver smilet til ham. Stemningen er imødekommende, og på tværs af rummet mødes man af smilende forældre, hvilket skaber en tydelig fornemmelse af at være velkommen.

Da lokalet er fyldt med børn, der løber rundt, og forældre, der sidder ved borde og i sofaer, byder

formanden velkommen. Draculas mor, som har boet i området i 10 år, fortæller, at hun er meget glad for at bo der. Hun beskriver et stærkt naboskab:

"Jeg hjalp selv i en periode min underbo, fordi han havde kræft. Der handlede jeg for eksempel ind for ham."

Under samtalen ses det, hvordan hun har opmærksomhed på de øvrige børn i rummet og udveksler smil med dem. Hun fortæller, at børnene søger hende, hvis deres forældre ikke er til stede og de har brug for trøst eller hjælp.

Ved buffetbordet med kaffe og fastelavnsboller er to kvinder i gang med at stille frem og bevæger sig ind og ud af det tilstødende køkken.

Den ene assisterer formanden ved tøndeslagningen. Hun kommunikerer tydeligt og bestemt med børnene, som viser hende respekt, når hun guider dem i køen.

Efter cirka en time ankommer en ambulance til indgangen, og tre ambulancereddere træder ind i lokalet. Arrangementet udvikler sig hurtigt til

et førstehjælpskursus. Børn og forældre samles omkring aktiviteten, hvor børnene engageret over hjertemassage på dukker under vejledning. Rundt om dem står forældre i samtale med kaffe og fastelavnsboller i hånden. En kvinde fra beredskabet forklarer, at selvom førstehjælpsstræning er populært blandt børnene, er den i virkeligheden målrettet forældrene:

"Det er jo forældrene, vi gerne vil ud til. Men det sker gennem et arrangement som det her, for der ved vi, at de kommer".

Efter yderligere en halv times tid begynder deltagerne at tage overtøj på, og arrangementet rundes af. Formanden takker for fremmødet og udtrykker håb om, at alle har haft en god oplevelse.

Denne case illustrerer et lokalt fællesskab, hvor den mere uformelle form for medborgerskab kommer til udtryk både gennem morens beskrivelse af, hvordan hun hjælper sin nabo og generelt gennem familiernes deltagelse i arrangementet og interaktioner med hinanden. Derudover viser casen et eksempel på, hvordan beredskabet benytter arrangementet til netop at nå ud til gruppen af forældre. Casen peger dermed på, at uformelle fællesskaber omkring børn udgør en central arena for medborgerskab, hvor deltagelse er lavtærsklet, relationelt forankret og integreret i hverdagslivet – og hvor der samtidig er potentiale for at koble flere former for deltagelse på.

For at kunne arbejde mere systematisk med disse deltagelsesformer introducerer rapporten begrebet *deltagelseslandskab*. Deltagelseslandskabet kan bruges som en analytisk ramme til at forstå, hvordan lokalt medborgerskab udfolder sig i forskellige sammenhænge i hverdagslivet, og hvordan adgangen til og deltagelsen i disse sammenhænge varierer. Du finder deltagelseslandskabet til sidst i denne rapport. Først introduceres på de næste sider fire *centrale virkemidler* til at understøtte lokalt medborgerskab.

VIRKEMIDLER TIL AT UNDERSTØTTE LOKALT MEDBORGERSKAB

Opsummering af pointer i dette afsnit: Samlet peger analysen på følgende centrale virkemidler til at understøtte lokalt medborgerskab:

› **Nærhed og genkendelighed:**

Deltagelse styrkes, når aktiviteter placeres tæt på hjemmet og i kendte rammer (fx skoler, boligområder og lokale mødesteder), samt når tid og format gentages og dermed bliver forudsigelige.

› **Børnevenlige rammer:**

Engagement øges, når aktiviteter tilrettelægges med blik for familielivets logistik og integrerer børn, fx gennem fælles aktiviteter, mad eller løsninger, der reducerer praktiske barrierer.

› **Relationer som indgang:**

Personlige relationer og netværk er afgørende for rekruttering og deltagelse, hvor målrettede og konkrete opfordringer ofte virker bedre end generelle invitationer.

› **Tilgængelighed:**

Deltagelse afhænger af klare, tilgængelige og lavt bureaukratiske rammer – herunder adgang til lokaler, tydelig kommunikation på flere sprog samt gennemsigtighed i, hvordan man kan deltage.

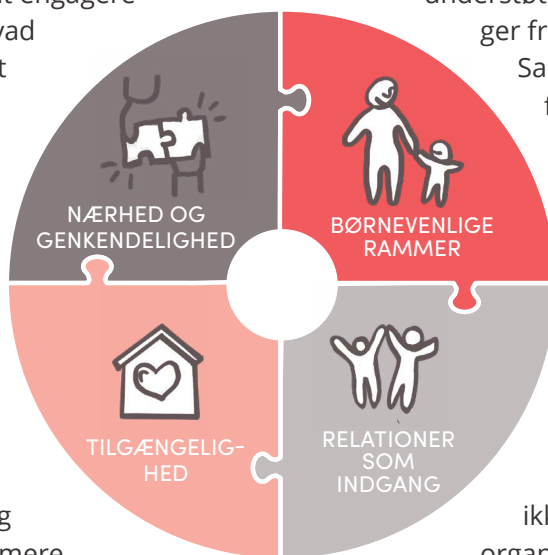
Analysen identificerer en række virkemidler, der kan være med til at styrke lokalt fællesskab og engagement i lokale områder som Husum Nord og Bispebjerg.

Virkemidlerne handler både om de strukturer, steder og praktiske forhold, der gør det muligt at deltage, og om de sociale mekanismer, der skaber tryghed, motivation og lyst til at engagere sig. Tilsammen peger de på, hvad der konkret skal til for, at lokalt medborgerskab og engagement kan opstå, udvikle sig og forankres i hverdagslivet.

I løbet af undersøgelsen har vi mødt en meget bred vifte af engagerede aktører med hver deres tilgang og erfaringer ift. understøttelse af medborgerskab. Nogle skaber aktiviteter med meget faste rammer, forventninger og roller, mens andre arrangerer mere åbne eller uformelle formater. Flere har undervejs tilpasset deres tilgang efter de ressourcer og deltagergrupper, der er til stede i netop deres kontekst. Eksempelvis fortæller en boldklub i Husum, at de er begyndt at forventningsafstemme tydeligt med nye forældre ved at gøre det klart, at klubbens økonomi er begrænset, og at de

derfor forventer et aktivt frivilligt engagement fra forældrene. På samme måde fortæller en skole i Bispebjerg, at de har gode erfaringer med at være tydelige om, at forældre forventes at arrangere klasseaktiviteter fire gange om året.

Disse eksempler peger på, at deltagelse og engagement ikke alene opstår spontant, men ofte også understøttes af rammer og forventninger fra aktører omkring forældrene. Samtidig er det afgørende, at forventningerne er realistiske og tager højde for deltagernes forskellige livssituationer og ressourcer. Eksempelvis fortæller en mor i Bispebjerg, at det vigtigste for, at hun deltager i en aktivitet, er, at det er uforpligtende, "så man ikke har fastlåst sig på noget". Tilsammen peger erfaringerne på, at der ikke findes én rigtig måde at organisere deltagelse på. Forskellige kontekster og deltagergrupper kalder på forskellige balancer mellem tydelige forventninger og mulighed for uforpligtende deltagelse. De virkemidler, der præsenteres i det følgende, kan derfor ses som inspiration til, hvordan lokale aktører kan arbejde med både rammer, relationer og forventninger i deres aktiviteter.

- › Tænk i 'hyperlokale' lokationer frem for hele byområder
- › Placér aktiviteter dér, hvor forældre og børn allerede kommer, fx skoler, legepladser og boligområder
- › Gør rammerne lette at afkode med skiltning og klare beskeder om, hvad der skal ske
- › Gentag tid, sted og format for at skabe tryghed og forudsigelighed

En central pointe, der går igen i analysen, er, at forældre til børn i skolealderen i højere grad deltager i lokale aktiviteter, når rammerne er tæt på deres hjem og kendte fra hverdagen. Analysen viser, at det lokale for mange betyder det 'hyperlokale' – helst inden for en radius på 500 meter fra boligen – og at forældrene foretrækker steder, de allerede kender og bruger. Nærhed handler derfor ikke kun om fysisk afstand, men også om, at aktiviteterne er integreret i familiernes eksisterende rutiner og relationer. Derfor giver det mening at tænke i mikro-lokaliteter frem for hele bydele.

En lokal aktør i Husum Nord udtrykker det således:

"Vi ser det med lektiecaféer og fritidsaktiviteter. Jo tættere vi kan komme på, jo større er chancen for, at de deltager i noget."

Dette er særligt relevant for forældre til børn i skolealderen, da det både er praktisk og tidsbespa-

rende at have aktiviteter meget tæt på hjemmet. Mange udtrykker en stor præference for aktiviteter, der sker "lige uden for døren", fordi man dermed undgår at skulle pakke en masse tøj, huske snacks og for nogles vedkommende også have en velassorteret pusletaske klar, hvis der er små søskende.

"Det er vigtigt, at man ikke skal rejse efter det. Det er fedest, hvis det er lige nede i gården, så det ikke bliver et projekt at skulle noget" – Forælder i Bispebjerg

Besvarelser fra spørgeskemaet indikerer ligeledes, at størstedelen, af dem, der har besvaret, enten kun eller mest deltager i aktiviteter i deres lokalområde. Dette spørgsmål var i spørgeskemaet ikke påkrævet at besvare for at muliggøre, at respondenter, der ikke deltager i nogle aktiviteter i fritiden, kunne springe spørgsmålet over. Derfor er antallet lavere end det samlede antal af besvarelser i spørgeskemaet.

Samtidig er genkendelighed afgørende for, at forældre føler sig trygge ved at deltage. Nærhed handler ikke kun om fysisk afstand, men også om den oplevede sociale og relationelle afstand. Aktiviteter, der foregår på kendte steder som skoler, biblioteker eller lokale fælleslokaler, har større chance for at engagere forældre, fordi de allerede er fortrolige med rammerne. En aktør i Husum Nord forklarer:

“Det er jo trygt, at det [skolen] er noget, man kender. Og som forældre kan det godt være, at de sædvanlige voksne ikke er der, men dit barn kender det. Du kender det. Det er tæt på, hvor du bor. Så alle de her bekymringer, man ellers kunne have, de eksisterer jo ikke, når det er lige i nærheden af én.”

Desuden er skolen en lokation, som forældrene i forvejen er vant til at bevæge sig lidt længere for at komme til, hvilket kan ophæve den føromtalt radius på 500 meter, som ellers tegner sig som en slags mental grænse for, hvor langt mange vil bevæge sig for at deltage i en aktivitet.

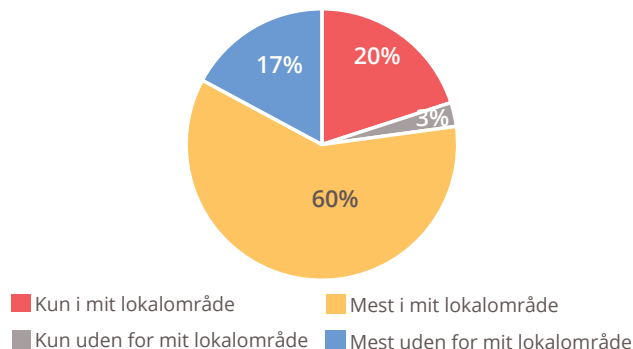
Et centralt greb ift. genkendelighed er desuden imødekomende indgangspartier. Tagensbo Skole er et godt eksempel på en bygning, hvor det er nemt hurtigt at få et overblik, og hvor man ovenikøbet kan se ind udefra og allerede der forberede sig på, hvad der møder én indenfor. Derimod er

Husum Bibliotek et svært tilgængeligt sted, hvor det for det første er svært at finde indgangen til biblioteket og ligeledes kan være svært at orientere sig på vej op ad trappen, om man er det rigtige sted og har lov til at være der.

Nærhed og genkendelighed hænger tæt sammen: Når aktiviteter er fysisk tæt på og kendte i hverdagen, sænkes tærsklen for deltagelse. En supplerende måde at skabe genkendelighed på er gennem gentagelser af tidspunkt, struktur og lokation. Gentagelser reducerer den mentale indsats, der kræves for at deltage. Dermed understøttes en følelse af tryghed, der gør det lettere for forældre at engagere sig – også for dem, der ellers har begrænset tid og overskud.

Begge områder: Hvor deltager du oftest i aktiviteter i fritiden?

n=35 (besvarelse ikke påkrævet)

- › **Skab adgang til børnevenlige faciliteter og aktiviteter**
- › **Tilrettelæg arrangementer, så de understøtter familiernes hverdag – fx ved at inkludere børn, tilbyde mad og aflaste logistiske byrder**
- › **Engagér og skab interaktionsmuligheder for "venteforældre", der opholder sig ved deres barns sport/fritidsaktivitet**

Dette virkemiddel handler om at skabe aktiviteter, der tager hensyn til – og i bedste fald understøtter – børnefamiliers hverdag. Deltagelse bliver mere sandsynlig, når aktiviteter opleves som en integreret del af hverdagen frem for en ekstra opgave.

Spørgeskemabesvarelserne viser, at 65 % angiver muligheden for at have deres børn med som en af de vigtigste forudsætninger for deltagelse. Dette peger sammen med interviewdata på, at aktiviteter bør planlægges med blik for familiers samlede situation, som fx ved at tilbyde mad, have mulighed for at medbringe søskende og tage højde for forældres logistiske puslespil, der skal gå op i en travl hverdag.

Flere skoler arbejder allerede med dette ved at koordinere aktiviteter, så de ikke overlapper for familier med flere børn. Samtidig viser erfaringer, at deltagelsen øges, når aktiviteter skaber værdi for både børn og forældre, som fx når børn optræder eller

fremviser noget, som forældrene inviteres ind i.

Et eksempel på en alternativ måde at styrke forældresamarbejdet på findes på Tagensbo Skole, hvor de klassiske skole-hjem-samtaler er blevet gentænkt. I stedet afholdes en eftermiddag med forskellige aktiviteter, hvor børnene fremviser produkter fra undervisningen, og lokale foreninger præsenterer deres tilbud. Erfaringen er, at forældre i højere grad deltager, når deres børn optræder, viser noget frem eller på anden måde, er aktive i arrangementet. Skolen beskriver selv konceptet således på deres hjemmeside:

"Væk skal den klassiske (og dødssyge) skole-hjem-samtale, hvor forældrene, lærere og børn mødes to gange om året i ti minutter til en status med f.eks. dansk læreren og matematiklæreren. Alle forældre og elever er samlet på en gang, typisk i tidsrummet 12-18. Her summer hele skolen af liv. Det ultimative mål

er at skabe en oplevet merværdi for alle parter, børn, forældre og medarbejdere. Det handler stadig om elevernes faglighed og trivsel men på en måde, hvor alle parter oplever det som en positiv begivenhed.”

Under observationer så vi desuden flere forældre og/eller søskende, som fulgte deres barn/søskende til fritidsaktiviteter og sad og ventede på, at aktiviteten sluttede. Disse ”venteforældre” kan potentielt rumme et uudnyttet engagementspotentiale, hvis der skabes muligheder for at involvere dem, der alligevel opholder sig i området. En af de lokale aktører i Husum Nord peger netop på et potentiale i at engagere de forældre, som står og venter, når deres børn er til træning:

”Når vi har en årgang, hvor der måske ikke er så mange [forældre], så er det tit, at vi prikker skuldre. Altså, hvor jeg og ungdomsformanden ligesom går ud og siger: Hey, var det ikke noget for dig? Nu har jeg set, at du har siddet hernede og drukket kaffe de sidste otte gange. Kunne du tænke dig at give en hånd med?” – Lokal aktør i Husum Nord

Særligt i Energicenter Voldparken i Husum Nord er der potentiale for at tænke i såvel fysiske som relationelle virkemidler i relation til forældre i

ventepositioner, da vi her observerede, hvordan forældre måtte sidde op ad væggen på gulvet på gangene og vente, da rammerne ikke umiddelbart indbyder til ophold eller interaktion.

På Tagensbo skole er der omvendt bedre muligheder for ophold, men under vores besøg på stedet var der ikke meget interaktion mellem de tilstedeværende, da der ikke lægges op til socialt samvær. Når disse ”venteforældre” bliver spurgt om potentialet i at skabe rammer for aktiviteter og fællesskab, er det forskelligt, om de synes, at det er en god ide. Nogle svarer, at de helst vil sidde for dem selv, mens andre siger, at de synes det kunne være hyggeligt fx at drikke en kop kaffe med de andre forældre, der sidder og venter.

”Det kunne være spændende med et alternativ til noget at lave for forældrene her [i gymnastiksalen], noget der nudgede forældrene til at snakke mere sammen. Men jeg tror også, at der er mange, der bruger det som et frirum.” – Forælder i Bispebjerg

”Jeg synes det kunne være ret attraktivt at samles. Det kunne være fedt, hvis man kunne sidde og drikke en kop kaffe med de andre forældre.” – Forælder i Bispebjerg

"Altså jeg tror desværre ikke rigtig, at der er et potentiale i at engagere forældre i noget omkring deres børns fritidsaktiviteter. Det er meget det tidspunkt, hvor man zoner ud"
– Forælder i Bispebjerg

Samlet set viser analysen, at fleksibilitet er afgørende. Aktiviteter skal kunne rumme både dem, der ønsker fællesskab, og dem, der har behov for pauser. Et potentiale er at skabe aktiviteter, der gør det let at komme i kontakt med andre og hurtigt føle sig velkommen. Små greb, der understøtter samtale og uformelle møder, kan have stor betydning. Eksempelvis fortæller en frivillig i Bispebjerg, at de altid prøver at indtænke underholdning i deres aktiviteter i boligområdet i form af fx konkurrencer, kreative aktiviteter eller besøg fra en klovn. Dette er både et stort hit for børnene, men hjælper også til at forældrene har noget at interagere om og med.

- › **Brug netværk til at skabe engagement om aktiviteter**
- › **Giv personlige, målrettede opfordringer om at deltage og bidrage frem for brede opfordringer**

Analysen viser, at forældres engagement i høj grad er relationelt forankret. Deltagelse sker sjældent med udgangspunkt i "lokalområdet" som abstrakt størrelse, men i konkrete relationer og fællesskaber, særligt omkring børnene.

Flere forældre beskriver, hvordan de gennem deres børn får adgang til netværk og sociale relationer i området. En far fortæller, hvordan hans søn har givet ham en højnet motivation for at engagere sig lokalt, hvilket i praksis blev hjulpet på vej af en personlig opfordring fra en lokal ildsjæl:

"Jeg kom med i gruppen, der luger og ordner fælleshaverne, fordi jeg mødte [initiativtageren] til et arrangement, hvor han spurgte, om ikke det var noget for mig. Min søn kan være med og elsker det, så det gør vi helt fast nu"

Styrken ved det opsøgende relationelle arbejde kommer ligeledes til udtryk ved den succes, Bydelsmødre i begge områder har med at nå ud til nogle grupper af forældre, som lokale aktører ellers giver udtryk for at have svært ved at nå. Ved at være

opsøgende og i direkte personlig kontakt med forældre i området, skaber bydelsmødrene et stort netværk af lokale beboere, hvilket viser sig effektivt i spredning af information og rekruttering til arrangementer. Her beskriver en bydelsmor, som selv har børn i skolealderen, og bor i Husum Nord, hvordan hun gennem sit store netværk er med til at understøtte lokalt engagement:

"Folk de kender mig som bydelsmor. Så når jeg skriver til dem, at jeg åbner [en forening], så kommer de med det samme og tilmelder sig."

Både interviews og besvarelser fra spørgeskemaet underbygger, at information om aktiviteter i høj grad spredes gennem personlige netværk. Mange hører først om lokale aktiviteter gennem mennesker, de kender, eller gennem lokale netværk på sociale medier som Facebook.

Dette understreger, at relationer ikke kun er et resultat af deltagelse, men også en væsentlig indgang til den.

- › **Skab adgang til mødesteder, fællesarealer og ressourcer**
- › **Kommunikér klart, i øjenhøjde og på relevante sprog, så alle føler sig velkomne og forstår, hvordan de kan deltage**
- › **Gør deltagelsesmuligheder gennemsigtige og fjern bureaukratiske barrierer**

Tilgængelighed er en forudsætning for, at forældre kan engagere sig i lokale fællesskaber. Analysen viser, at selv motiverede forældre kan blive afskrækkede, hvis de fysiske rammer ikke er tilgængelige, informationen er uklar, eller der er sproglige eller økonomiske barrierer. Dette virkemiddel handler således om, hvordan aktiviteter og muligheder stilles til rådighed og formidles samt til hvem.

En central pointe i begge lokalområder er manglen på samlingssteder. En forælder i Husum Nord beskriver en konkret barriere:

"For eksempel havde vi et lokale, hvor man altid kunne låne det til fest og sådan noget. Det var til alle beboerne, så de kunne komme og være der. Men nu mangler vi et mødested. Før kunne vi komme, hvor vi lavede mad og spiste sammen en gang om ugen. Men bagefter sagde de nej, I skal betale [for lokalet], selvom det hele er på plads, men de sagde nej, og så kunne vi ikke gøre det mere."

Andre fortæller, at de gerne vil arrangere faste ugentlige aktiviteter for specifikke målgrupper, men at de kun kan få adgang til lokaler, hvis de stifter en forening med alt, hvad dertil hører med at udforme vedtægter, nedsætte en bestyrelse, gå igennem de nødvendige skridt for at få foreningen godkendt, samt arbejdet med at have styr på årlige generalforsamlinger, budgetter og regnskaber. Dette store bureaukratiske arbejde afskrækker mange fra at prøve. For flere forældre er det dermed en betydelig barriere, at fælleslokaler eller samlingssteder enten ikke er tilgængelige, kræver betaling ved brug eller er svære at finde information om.

Adgang til lokaler handler dog ikke kun om tilgængelighed, men også om anvendelighed. Rammerne skal understøtte de aktiviteter, der ønskes – fx ved at stille basale faciliteter som service, borde og stole til rådighed. Hvis deltagerne selv skal medbringe udstyr hver gang, øges den praktiske barriere for deltagelse.

En forælder fortæller eksempelvis, at hun ugentligt mødes med en gruppe mødre i et fælleslokale for at spise sammen, men at de hver gang må medbringe tallerkener og bestik hjemmefra, hvilket gør aktiviteten mere besværlig at gennemføre.

Tilgængeligheden gælder også udendørs arealer, hvor begrænsninger kan skabe usikkerhed og afholde forældre fra at benytte områderne. I Husum Nord er der fx steder, hvor det ikke er tilladt at spille bold eller tage ophold, hvilket gør det svært at aktivere de fysiske rum og kan skabe en oplevelse af, at fællesarealer ikke er noget, man har adgang til eller indflydelse på. Frihed til at bruge rummene skaber omvendt ejerskab og opmuntrer til aktivitet og fællesskab.

Samtidig handler tilgængelighed om sprog, hvilket kan være en væsentlig barriere. Sprog fungerer i nogle tilfælde som en central adgangsbillet til medborgerskab, som eksemplet med valgindsatsen i Husum tidligere i denne rapport, hvor der var forkert og mangelfuldt informationsmateriale om stemmeret. Når materiale er uklart eller misvisende, kan det skabe usikkerhed og potentielt afholde forældre fra at gøre brug af deres rettigheder. Omvendt kan klart, korrekt og tillidsvækkende materiale understøtte både samtaler og deltagelse.

Sproglige barrierer kommer også til udtryk som tvivl om, hvorvidt man kan deltage. Flere forældre beskriver, at de – eller personer i deres netværk – fravælger aktiviteter, fordi de er usikre på, om de kan forstå eller blive forstået. Erfaringer viser dog, at denne barriere kan reduceres, hvis der aktivt signaleres åbenhed.

“De sagde [da jeg flyttede hertil], at jeg skulle komme til cafe med bydelsmødre. Men jeg sagde, at jeg ikke kunne dansk, men så sagde de, at det ikke gør noget: Du kommer bare alligevel, og så finder vi ud af det. Det var rigtig rart. Så jeg har været en del af bydelsmødre siden det.” – Forælder i Husum Nord

Tilsvarende oplevede vi flere interviewsituationer, hvor forældre undskyldte, at de ikke var gode til dansk, når vi henvendte os for at spørge, om vi måtte interviewe dem. Når vi udtrykte, at vi fint kunne prøve alligevel, førte det som oftest til gode samtaler. Barrieren handler således ikke nødvendigvis om reelle sprogkompetencer, men mere om en – ofte erfaringsbaseret – tvivl

om, hvorvidt man er velkommen til at deltage og vil blive mødt med åbenhed og hensyn uanset sprogkompetencer.

Endelig peger analysen på, at tilgængelighed også handler om at gøre deltagelsesveje tydelige. For nogle familier kan det være svært at få adgang til fritidsaktiviteter på grund af uklare tilmeldingsprocesser, bureaukrati eller ventelister. Som en forælder i Bispebjerg beskriver:

*”Det er vanskeligt at få plads på holdet, hvis du ikke har penge eller ressourcer. Det kræver meget tid og vedholdenhed at få pladser. Så det er meget de samme folk, vi ser her.” –
Forælder i Bispebjerg*

Når det er uklart, hvordan man deltager, eller hvad der kræves, kan det afholde nogle fra overhovedet at forsøge.

Samlet set viser analysen, at deltagelse ikke kun afhænger af, hvad der findes af tilbud, men i høj grad af, om forældre kender til dem, forstår dem og oplever sig inviteret ind i dem.

OPSAMLING PÅ VIRKEMIDLER

Virkemidlerne peger på forskellige måder at understøtte lokalt medborgerskab på. De skal forstås som komplementære greb, der hver især kan sænke barrierer og skabe mulighed for, at flere kan deltage i lokalsamfundet på måder, der giver mening i deres hverdag.

Nogle virkemidler – som børnevenlige rammer samt nærhed og genkendelighed – handler om at sænke tærsklen for deltagelse. De gør det lettere at træde ind i de mere uformelle og hverdagsnære fællesskaber, hvor mange forældre allerede deltager, men hvor engagementet ofte er mindre synligt.

Andre virkemidler – som relationer og tilgængelighed – handler om at skabe mulighed for, at deltagelsen kan udvikle sig over tid. Når forældre oplever, at deres bidrag gør en forskel, og at der er plads til at engagere sig på forskellige måder, kan det styrke deres lyst til at tage mere aktiv del i fællesskabet.

I det følgende perspektiveres dette i en samlet forståelse af deltagelse som et landskab med plads til forskellige former for engagement – fra det uformelle og situationsbårne til det mere organiserede og forpligtende.

DELTAGELSESLANDSKAB – EN ALTERNATIV FORSTÅELSE AF DELTAGELSE

Opsummering af pointer i dette afsnit: Deltagelseslandskabet, der introduceres og illustreres i det følgende, er en alternativ måde at forstå medborgerskab og deltagelse på. I stedet for at se deltagelse som faste trin eller niveauer, forstås det som et landskab af forskellige deltagelsesformer, der udfolder sig på tværs af hverdagssituationer og kontekster. Deltagelse og medborgerskab kan tage mange udtryk – fra små, uformelle handlinger til mere organiserede sammenhænge – uden at det i sig selv siger noget om, hvad der er “rigtig” deltagelse. Som supplement hertil introduceres isbjergmodellen, der kan bruges til at arbejde med de synlige og usynlige forhold, som har betydning for deltagelse i praksis. Tilsammen giver deltagelseslandskabet og isbjergmodellen et grundlag for, at kommune og lokale aktører kan udvikle rammer, hvor forskellige former for engagement understøttes og sameksisterer.

Når man taler medborgerskab, deltagelse og inddragelse, kan der nemt opstå en forståelse af, at der er en rigtig og en mere forkert måde at deltage på. Som en eksemplificering af dette bliver forskellige former for medborgerskab og deltagelse ofte visualiseret gennem en model af en såkaldt deltagelsesstige, oprindeligt udviklet af Sherry Arnstein (1969) for at vise forskellige niveauer for borgeres samfundsdeltagelse. Deltagelsesstigen er et udbredt redskab inden for borgerinddragelse, herunder også i relation til medborgerskab⁵.

De allernederste trin på stigen beskrives ofte

som pseudo deltagelse eller ikke-deltagelse og de højere trin som forskellige grader af med- og selvbestemmelse. Nederst på deltagelsestrinnene ligger udpeget og informeret (fx gennem dialogmøder eller høringer, hvor kommunen præsenterer færdige forslag, og borgerne kan stille spørgsmål eller give feedback, men uden at have reel beslutningsmagt). Derefter kan man bevæge sig op ad stigen mod højere grader af engagement og indflydelse. Øverst på stigen findes den aktive medskaber, der tager ansvar for at planlægge, organisere og igangsætte aktiviteter i lokalsamfundet.

5 Se fx CFBU's rapport 'Medborgerskab, sammenhængskraft og social integration' fra 2021: <https://frivillighed.dk/files/media/document/medborgerskab-sammenhaengskraft-og-social-integration-6.pdf>

Denne model kan synliggøre forskellige grader af engagement, men den lægger også op til en lineær forståelse af "rigtigt" og "forkert" medborgerskab.

Vi foreslår i stedet at anskue deltagelse som et landskab med mange forskellige måder at bidrage på, hvor der ikke findes ét ideal for deltagelse. Vi vil så at sige *lægge stigen ned* og anskue deltagelse som et *landskab* med mange forskellige måder at bidrage på – en model, hvor der ikke findes ét ideal for deltagelse. Et deltagelseslandskab består af overlappende og dynamiske zoner i hverdagslivet, hvor borgere kan deltage på forskellige måder: nogle planlægger og organiserer aktiviteter, andre møder blot op og bidrager med små handlinger, mens andre igen skaber stemning, relationer eller hjælper med praktiske opgaver.

Deltagelse handler derfor både om, *hvor* man deltager, og *hvordan* man deltager. I nogle sammenhænge er deltagelsen uformel, situationsbunden og kræver begrænset forudgående kendskab, mens den i andre er mere organiseret, kræver kontinuitet eller indebærer kendskab til normer, roller og beslutningsprocesser.

Inden for landskabet findes både synlige og mindre synlige dimensioner af deltagelse. Det synlige er fremmøde, aktivitet og engagement; det mindre

synlige omfatter tryghed, relationer, viden om normer og beslutningsprocesser samt oplevelsen af at have noget legitimt at bidrage med. Disse underliggende forhold former, hvordan og om deltagelsen finder sted.

Adgangen til og deltagelsen i landskabet formes af borgernes ressourcer, livsvilkår og hverdagslogistik samt af normer og forventninger i de forskellige sammenhænge. Nogle dele af landskabet er åbne og umiddelbart tilgængelige, mens andre stiller større krav til tid, overskud eller kendskab.

Deltagelseslandskabet giver dermed en analytisk ramme til at forstå:

- » Hvor deltagelse finder sted
- » Hvordan deltagelse praktiseres i forskellige sammenhænge
- » Hvilke synlige og usynlige barrierer og muligheder, der former deltagelsen
- » Hvordan både deltagelsesformer og forbindelser mellem forskellige sammenhænge kan understøttes

DELTAGELSESLANDSKAB

DELTAGELSESLANDSKAB – Fællesspisning

DELTAGELSESLANDSKAB – Forældremøde

HVORDAN KAN DELTAGELSESLANDSKABET BRUGES I PRAKSIS?

Som det fremgår af visualiseringerne, kan den samme person indtage forskellige roller afhængigt af konteksten. En forælder kan for eksempel være den, der blot dukker op og spiser til fællesspisning i gården, men samtidig være en meget medskabende deltager til et forældremøde på skolen. En anden deltager måske sjældent i planlægning, men bidrager ved at tage mad med, hjælpe børnene i gang med en leg eller tage referat til et møde. Deltagelse består derfor af mange små og store handlinger, som tilsammen skaber og oprettholder fællesskaber.

For aktører, der arbejder med at understøtte medborgerskab, kan deltagelseslandskabet være et redskab til at få øje på og anerkende denne mangfoldighed af deltagelsesformer og skabe rammer, hvor forskellige typer af deltagelse kan finde sted.

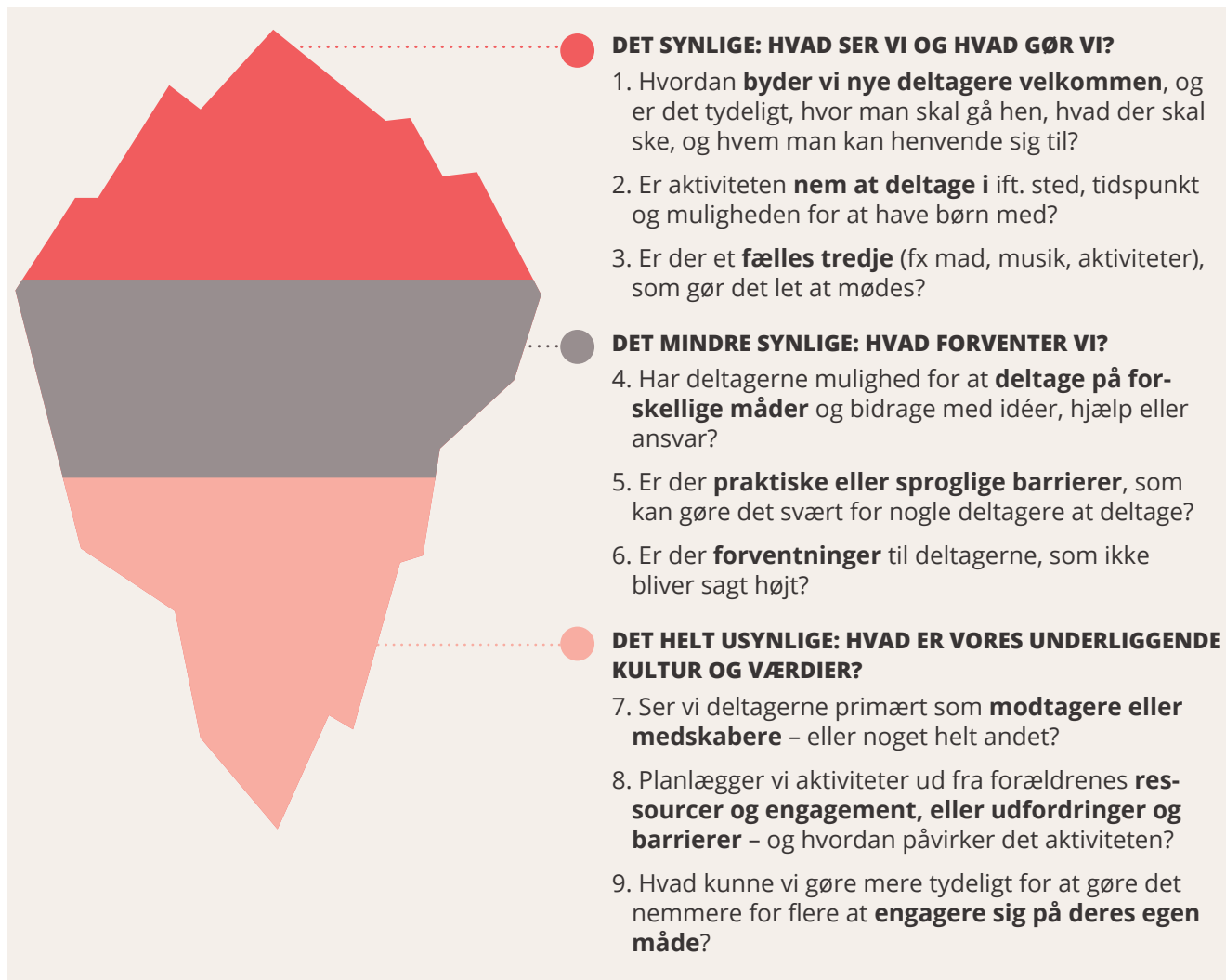
Det kan blandt andet indebære at være opmærksom på de mange små bidrag, der ofte ikke registreres som "aktiv deltagelse", men som er afgørende for fællesskabets liv, der eventuelt kan tydeliggøres mere. Det kan også betyde at skabe aktiviteter og mødesteder, hvor det er muligt at deltage på forskellige måder og med forskellig grad af engagement – fra at kigge forbi og være til stede til at tage ansvar for dele af planlægningen.

Deltagelseslandskabet kan dermed bruges som en analytisk linse til at forstå, hvordan mennesker allerede deltager i deres lokalmiljø, og hvilke roller de indtager i forskellige sammenhænge. Samtidig kan det være et praktisk redskab til at udvikle indsatser, der giver plads til flere måder at være med på. Målet bliver ikke nødvendigvis, at flere skal op på "toppen af stigen", men at flere får mulighed for at finde en form for deltagelse, der giver mening i deres hverdag og livssituation, samt at sikre, at der ikke sker en form for eksklusion af fællesskaber, fordi man ikke deltager på den "rigtige" måde.

For at skabe plads til forskellige former for deltagelse, er det nødvendigt som arrangør at være opmærksom på, de mere og mindre synlige faktorer og forventninger, der har betydning for deltagelse. Vi har derfor som supplement til deltagelseslandskabet udviklet *isbjergmodellen* inspireret af Edgar Sheins organisationsmodel. Isbjergmodellen giver konkrete spørgsmål, man kan stille sig selv, når man planlægger aktiviteter for forældre med børn i skolealderen, og som tydeliggør både synlige, mindre synlige og helt usynlige dimensioner af deltagelse.

ISBJERGMODELLEN

9 spørgsmål du kan stille dig selv, hvis du skal arrangere en aktivitet for forældre til børn i skolealderen

KONKLUSION

Undersøgelsen af lokalt medborgerskab blandt forældre til børn i skolealderen i Husum Nord og Bispebjerg viser, at medborgerskab både er bredt forstået og mangfoldigt udøvet i praksis. Forældre og lokale aktører forbinder begrebet med både rettigheder, indflydelse og demokratiske processer, men også med hverdagsnære relationer, omsorg og deltagelse i lokale fællesskaber. Analysen peger på, at særligt de uformelle og relationelle former for engagement fylder meget i praksis, omend de ofte er mindre synlige i traditionelle opgørelser over medborgerskab.

På tværs af de to områder viser analysen, at kontekst har stor betydning for, hvordan medborgerskab udfolder sig. I Bispebjerg er lokalt engagement i høj grad forankret i en stærk lokal identitet og et varieret byliv med mange institutionelle og uformelle samlingspunkter. I Husum Nord er engagementet i højere grad knyttet til konkrete aktiviteter og institutioner, der skaber anledning til møder og fællesskaber i et mere roligt og boligpræget miljø. På tværs af områderne er der en høj grad af tilknytning til lokalområdet blandt de forældre til børn i skolealderen, der har taget del i undersøgelsen.

Analysen viser desuden, at forældres deltagelse i lokale fællesskaber er tæt forbundet med deres hverdagsliv. Travlhed, logistiske hensyn og familie-

livets organisering sætter rammerne for, hvordan og hvornår det er muligt at engagere sig. Samtidig fungerer børn som en central indgang til lokalt fællesskab, idet de skaber adgang til sociale netværk, institutioner og aktiviteter i nærområdet.

På baggrund af analysen identificeres en række virkemidler, der kan understøtte lokalt medborgerskab: nærhed og genkendelighed, børnevenlige rammer, relationer som indgang samt tilgængelighed i bred forstand. Disse virkemidler virker ikke isoleret, men i samspil, og de peger samlet på vigtigheden af at gøre deltagelse let, meningsfuld og forankret i hverdagslivet.

For at kunne arbejde med denne kompleksitet introduceres deltagelseslandskabet som en ny analytisk forståelse af medborgerskab. Hvor traditionelle modeller ofte beskriver deltagelse som en stige med hierarkiske niveauer, peger deltagelseslandskabet på, at deltagelse snarere udspiller sig i overlappende zoner, hvor borgere bevæger sig mellem forskellige roller, grader af engagement og kontekster. Deltagelse er således ikke hierarkisk, men situeret, relationel og varieret.

Suppleret af isbjergmodellen tydeliggøres det, at deltagelse ikke alene handler om det synlige – fremmøde og aktivitet – men også om de mindre synlige og usynlige forhold som forventninger,

normer, ressourcer, sprog og oplevelsen af at være velkommen. Disse dimensioner er afgørende for, hvordan og i hvilket omfang deltagelse overhovedet finder sted.

Samlet set peger undersøgelsen på, at lokalt medborgerskab blandt børnefamilier ikke kan forstås som én bestemt form for deltagelse, men som et dynamisk samspil mellem hverdagsliv, relationer, rammer og muligheder. En central pointe er derfor, at styrkelsen af lokalt medborgerskab ikke handler om at få flere til at deltage på én bestemt måde, men om at skabe et deltagelseslandskab, hvor forskellige former for engagement kan sameksistere, bevæge sig og udvikle sig over tid.

Dermed bliver opgaven for Københavns Kommune og lokale aktører ikke at opstille én idealform for deltagelse, men at understøtte, forbinde og legitimere de mange måder, hvorpå forældre allerede bidrager til deres lokalsamfund – fra de små, uformelle handlinger i hverdagen til mere organiserede og forpligtende former for engagement.

